

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Landvæsens- og overlandvæsenskommissionskendelser

Hæfte XXI

Kendelser fra årene 1964-65

REDIGERET AF
ERIK HASTRUP
LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København, juni 1966

Landvæsens- og overlandvæsenskommissionskendelser

Hæfte XXI

Kendelser fra årene 1964-65

REDIGERET AF
ERIK HASTRUP
LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København, juni 1966

**Landvæsenkommissionen for Frederiksborg
amtsrådsreds**

Kendelse af 6. juli 1964 i sag nr. 24/1963. Anke.

Vand II. (*Pålagt skallefabrik at foretage foranstaltninger til rensning af kalkholdigt spildevand, jfr. vandløbslovens § 5, stk. 2. Landvæsenkommissionen fundet anledning til at fremhæve bestemmelserne i vandløbslovens § 103, stk. 1 og 2*). Antaget, at afløbet af kalkholdigt spildevand fra en østersskallefabrik til Roskilde Fjord medførte en så væsentlig forurening, at det af hensyn til fiskeriet burde pålægges fabrikken at iværksætte fornødne rensningsforanstaltninger, jfr. vandløbslovens § 5, stk. 2. Disse foranstaltninger skulle bestå i etablering af et rensningsanlæg bestående af 2 bassiner på hver 350 m³, hvorom forslag skulle være kommissionen ihænde inden en kort frist. Kommissionen fundet særlig anledning til at fremhæve vandløbslovens § 103, stk. 1 og 2.

Efter at der fra fiskerne ved Roskilde Fjord var fremsat klage over den skade, der forvoldtes dem ved, at der skete bundfældning af kalkslam, der førtes ud i fjorden med spildevandet fra en nyoprettet østersskallefabrik, blev det ved landvæsenens nævnskendelse pålagt fabrikken at træffe foranstaltninger til en effektiv udskillelse af kalkslammet, inden udløbet i fjorden fandt sted. I medfør af vandløbslovens § 103, stk. 2, blev det pålagt fabrikken at fremsende forslag til nævnet inden en nærmere fastsat frist.

Fabrikken indankede afgørelsen for landvæsenkommissionen, i hvis kendelse det siges:

Ved skrivelse af 15. maj 1963 har appellanten, direktør Kaj Lange for firmaet K. C. Lange og Co., til Landvæsenkommissionen for Frederiksborg Amt ... indanket den af Landvæsenens nævnet under 23. april 1963 afsagte kendelse vedrørende afløbet fra Østerskalfabrikken på Baunehøj i Gerlev. ... Fiskeriministeriet har udpeget magister J. Boëtius til som fiskerisagkyndig at deltage i sagens behandling for landvæsenkommissionen. Kommissionen har antaget stadsingeniør H. U. Knudsen, Helsingør, som teknisk sagkyndig.

A. Den foreliggende sag.

Direktør Lange har i ankeskrivelsen anført, at firmaet gennem 25 år har drevet tilsvarende virksomhed på den anden side af fjorden uden, at der er fremkommet ulemper som de nu beskrevne, idet man har ladet det fjordvand, der er pumpet ind for at binde det østersskalmel, der ikke bliver udskilt ved cykloner, løbe ud i fjorden igen.

Det påpeges endvidere, at den i landvæsenens nævnets kendelse foreslåede løsning til rensning af vandet ved hjælp af bassiner, vil medføre ret uoverskuelige udgifter på grund af de meget store vandmængder, det drejer sig om.

Direktør Lange stiller i skrivelsen forslag om, at sagen løses ved afkortning af afløbet over engen, anbringelse af sten ved udløbet for spredning over engen samt anbringelse af faskiner før udløbet i fjorden.

B. Kommissionens forhandlinger m. v.

Den 18. september 1963 afholdt kommissionen møde på østersskalfabrikken »Bauehøj« i Gerlev, hvortil de i sagen interesserede parter var indvarslet ved anbefalet brev. Appellanten var ved skrivelse af 9. august 1963 anmodet om i god tid forinden til kommissionen at fremsende målebordsblad med angivelse af fabrikens nuværende og tidligere beliggenhed og med indtegnning af afløbet, samt opfordret til at fremsætte forslag til foranstaltninger udarbejdede som egentlige projekter med overslag, i to eksemplarer. For Gerlev-Dråby sogneråd mødte ... og for sundhedskommissionen formanden ... Som fiskerisagkyndig mødte magister Boëtius. For appellanten K. C. Lange og Co. mødte direktør Kaj Lange og underdirektør Petersen. Endvidere havde Dansk Fiskeriforening givet møde ved Søren Andersen, og en del fiskere var mødt.

Nævnsagens akter var til stede.

Der foretoges besigtigelse af udløbet af spildevand fra skalfabrikken i fjorden, hvor efter mødet fortsattes ...

Direktør Lange bemærkede, at han anså de under nævnsagens behandling foreliggende erklæringer fra civilingeniør Birnø om mængderne af det udledede kalkslam og fra magister Erik Rasmussen om skaden herved for overdrevne. Han beklagede, at han ikke havde efterkommet formandens anmodning i skrivelser af 9. august 1963 om til kommissionen at fremsende de nærmere oplysninger og projekt til afhjælpende foranstaltninger.

Magister Boëtius bemærkede, at der efter hans opfattelse forelå en håndgribelig uorganisk forurening, der kan forårsage alvorlig skade på plante- og dyreliv i fjorden og dermed for erhvervsfiskeriet.

Formanden tilkendegav, at kommissionen

efter omstændighederne ville udsætte sagen, for at direktør Lange kunne få lejlighed til snarest at fremkomme med et projekt til afhjælpning ved bundfældningsbassin eller lignende ledsaget af overslag over udgifterne. Kommissionen udtalte, at der ved fiskerikontrollens foranstaltning burde udtages nye prøver af udløbet.

Ved skrivelse af 27. september 1963 fremsendte appellanten et af arkitekt Erling Nilausen, Frederikssund, udarbejdet projekt til inddæmning af et mindre område ved udløbet, hvor der foreslås udført en ca. 1 m høj væg af faskiner mellem en eksisterende jorddæmning og jernbanedæmningen, samt en stenkastning ved ledningens udløb. Med skrivelserne fremsendes endvidere et kort, der viser det gamle udløb på Frederikssundsiden og det nuværende udløb fra den nye fabrik.

Med skrivelse af 3. september 1963 er af K. C. Lange og Co. yderligere fremsendt en af I. Krüger A/S udarbejdet redegørelse af 1. oktober 1963 for en løsning bestående af et slamudfældningsanlæg med 8 bassiner à 2.000 m³ med dertil hørende pumpeanlæg og mekanik, og med en samlet anlægsudgift anslået til over én million kroner.

Endvidere er ved skrivelse af 6. december 1963 fremsendt resultater af afløbsanalyser af prøver foretaget af civilingeniør Maglekilde, Københavns vandforsyning, af prøver udtaget ved rørets munding og ved vandkanten. Prøverne er i det væsentlige overensstemmende med nedennævnte af magister Boëtius udtagne.

Endelig har appellanten ved skrivelse af 10. december 1963 fremsendt en rapport vedrørende en den 26. januar 1960 af Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser til Fiskeriministeriet afgivet udtalelse om de formodede konsekvenser ved flytning af skallefabrikken. Det hedder heri:

»Vedrørende sag ... omhandlende flytning af skallefabrikken i Frederikssund skal det bemærkes, at det kan formodes, at bundvegetationen i området umiddelbart omkring udløbet vil tage nogen skade, men at dette område er af så ringe udstrækning, at det ikke kan have nogen indflydelse på fjordens fiskebestand. Det skal bemærkes, at man ved Marbæk endnu ingen ulemper har konstateret.«

Magister Boëtius har med skrivelse af 15. december 1963, hvormed fulgte civilingeniør Birnøes rapport af 5. december 1963 og Boëtius' rapport af 24. november 1963 redegjort for resultaterne af de undersøgelser, der er foretaget på opfordring af landvæsenskommissionen. Redegørelsen går ud på følgende:

Fire vandprøver er udtaget i dagene 8. april, 5. november og 22. november 1963 og er blevet analyserede, dels ved titrering, dels ved vejning af bundfældet stof. Der er god overensstemmelse mellem resultaterne af de to metoder, og der kan regnes med, at spildevandet i gennemsnit indeholder 1,1 gr. bundfældeligt stof pr. liter, hvilket med en spildevandsmængde på 125 m³/time og en driftstid på 16 timer/døgn, giver en kalkmængde på 600 t/år. Ved to af prøverne blev endvidere bundfældningshastigheden bestemt og resultatet for den ene prøve var en bundfældningstid på 40-50 minutter og for den anden ca. 150 minutter.

Det fremgår endvidere af redegørelsen, at der i dagene 5. november og 22. november 1963, er optaget ialt 7 stedbestede prøver ved hjælp af plasticrør, hvorefter tykkelse af kalkaflejringerne er bestemt ved analyser. Det er herved konstateret, at 5 cm er en repræsentativ kalktykkelse i et område på 2-3 ha. Denne faktiske aflejring, der er sket over en periode på 10 måneder, er betydelig større end den af civilingeniør Birnøe udregnede, idet 600 t/år i en

periode på 10 måneder med 5 cm tykkelse kun vil brede sig over et areal på ca. 0,7 ha. Der drages af resultaterne den slutning, at langt den overvejende del af den hidtil udledte kalk findes over bunden i fabrikkens umiddelbare nærhed, hvilket er i overensstemmelse med civilingeniør Birnøes analyseresultat, hvorefter hovedparten af kalken bundfældes i stille vand i løbet af et par timer. I øjeblikket er forringelsen for fiskeriet kun lille og lokal, men kalkdeltaet vil formentlig i de kommende år, såfremt rensning ikke finder sted, skyde sin front længere ud i fjorden, hvor vandbevægelsen er større, hvorfor man ikke kan se bort fra en eventuel fremtidig »jernvirkning«. Sluttelig henstiller magister Boëtius til kommissionen, at det som følge af den konstaterede lokale forurening pålægges fabrikken at rense spildevandet som bestemt i landvæsensnævnets kendelse af 23. april 1963, idet de foretagne prøver har vist, at det må være muligt uden større vanskelighed og bekostning at foretage rensning, inden spildevandet ledes ud i fjorden.

Redegørelsen har været forelagt appellanten, der ikke havde haft lejlighed til at være repræsenteret ved udtagning af prøverne. Ved skrivelse af 12. februar 1964 har appellanten bestridt, at udledningen af det kalkholdige spildevand skulle have nogen skadelig virkning og bl. a. anført, at de anførte kalkmængder efter hans opfattelse er alt for store. Skrivelsen bilægges resultater af analyser foretaget af Steins Laboratorium, af prøver fra bunden dels mellem broen og dæmningen, og dels i Isefjorden, og det konkluderes, at der er mindre indhold af calcium i det område, der befrygtes ødelagt, end der er i Isefjorden.

Magister Boëtius, for hvem ovennævnte skrivelse er forelagt, har ved skrivelse af 23. april 1964, fremhævet, at motiveringen for ønsket om

pålæg om rensning var den konstaterede lokale forurening, medens fjernvirkninger ikke til dato har kunnet opvises, omend de er at befrygte. Magister Boëtius mener endvidere, at de fire bundprøver, udtaget af appellanten er irrelevante for problemstillingen, idet de kun viser gennemsnitskalkindholdet og ikke, hvorvidt der findes en overfladebelægning af 100 % kalk på den givne lokalitet.

Endelig foreligger for kommissionen krav fra ejeren af naboejendommen, M. Bjørner om oprensning af en tilslammet bådrende og anke over, at udløbet fra fabrikken føres nord om dæmningen og ud i bådrenden.

Den 22. maj 1964 afholdt landvæsenskommissionen derefter møde på »Færgetroen« i Frederikssund, hvortil de i sagen interesserede parter var indvarslet ved anbefalet brev. For Gerlev-Dråby sogneråd mødte ... og for sundhedskommissionen formanden ... Som fiskerisagkyndig mødte magister Boëtius. For appellanten K.C. Lange og Co. mødte direktør Kaj Lange og underdirektør Petersen. For Dansk Fiskeriforening mødte kontorchef Mourier og for Centralforeningen af Fiskeriforeninger på Sjælland mødte formanden fisker Søren Andersen. Nogle fiskere var mødt ...

Magister Boëtius redegjorde for de foretagne undersøgelser og udtalte, at der ikke kunne være tvivl om, at udledningen fra fabrikken medførte en lokal forurening, som var til stærk gene for fiskerne. Derimod vides der for tiden ikke tilstrækkeligt om muligheden og risikoen for en fjernforurening.

Direktør Lange besværede sig over, at han ikke havde fået lejlighed til at være til stede ved udtagning af prøverne. Han mente, at der måtte tages hensyn til den rensning, som finder sted ved afløbet fra røret gennem mosen til vandkanten, og prøverne burde derfor have

været udtaget også længere ude. Direktør Lange mente sig iøvrigt ikke i stand til at belyse det af arkitekt Nilausen udarbejdede forslag nærmere.

Fisker Martin Andersen udtalte, at det ikke i de sidste to år har været muligt at fiske på det område, hvor bunden er dækket af kalkslam. Han mente iøvrigt, at fiskeyngelen døde, og at muligheden for at få agn til storfiskeri her og ud gennem Kattegat ville blive ødelagt.

Kontorchef Mourier fandt det tilstrækkeligt godtgjort, at der foreligger en så væsentlig forurening, at det efter vandløbsloven må påhvile klageren at iværksætte fornødne rensningsforanstaltninger.

Formanden henstillede til de mødte, at eventuelle krav om erstatning med dokumenterede oplysninger om den skete skade fremsendes gennem fiskeriforeningen til landvæsenskommissionens afgørelse. ...

Sagen optoges herefter til kendelse med tilkendegivelse, at underretning om tidspunktet vil blive tilsendt de interesserede, der vil modtage en udskrift af kendelsen.

Kommissionens bestemmelser.

Efter det foreliggende materiale må kommissionen anse det for godtgjort, at afløbet af kalkholdigt spildevand fra skallefabrikken til fjorden medfører en så væsentlig forurening, at det bør pålægges appellanten at iværksætte fornødne rensningsforanstaltninger jfr. vandløbslovens § 5, stk. 2.

Kommissionen kan ikke godkende de i sagen foreliggende to forslag til rensningsanlæg, idet det i bilag 6a beskrevne forslag udarbejdet af I. Krüger A/S er urimeligt overdimensioneret og bekosteligt, medens det på bilag 5a viste forslag, udarbejdet af arkitekt Nilausen, Frederikssund ikke er tilstrækkeligt til formålet.

Da de foretagne undersøgelser og analyser på rimelig og tilstrækkelig måde belyser graden af den lokale forurening finder kommissionen, at de foranstaltninger, der må kræves gennemført til rensning af spildevandet, kan finde sted på dette grundlag.

Kommissionen bestemmer i overensstemmelse hermed, at der ved appellantens foranstaltning og på hans bekostning, udføres et rensningsanlæg bestående af to bassiner på hver 350 m³, f.eks. etableret efter principper som det af arkitekt Nilausen foreslåede, dog således at det ene bassin kan være i funktion, medens det andet oprenses.

Endeligt forslag til anlægget skal være kommissionen i hænde til godkendelse senest 2 måneder fra kendelsens dato, og anlægget skal være endelig etableret og i funktion senest 6 måneder fra kendelsens dato.

Når anlægget er etableret og i drift, påregner kommissionen, at der sker en væsentlig formindskelse af de nuværende gener, og navnlig, at der fremtidig ikke bliver nogen fjernvirkning fra udløbet. Skulle det imidlertid vise sig, at disse forudsætninger svigter, forbeholder kommissionen sig efter begæring at genoptage sagen. ...

Der er ikke overfor kommissionen fremsat erstatningskrav.

Såfremt de nævnte frister for projektering og udførelse af anlægget ikke kan overholdes, vil kommissionen efter ansøgning kunne forlænge disse.

I forbindelse med nærværende sag finder kommissionen særlig anledning til at fremhæve bestemmelserne i vandløbslovens § 103, stk. 1 og 2.

Landvæsenskommissionens omkostninger, der vil blive opgjort senere af formanden, henregnes til anlægsudgifterne.

Kendelse afsagt d. 23. april 1963 af landvæsensnævnet for retskreds nr. 18: Frederikssund.

Sag nr. 1/1963.

Angående: Afløb for skallefabrik ved Gerlev Strand.

Rekvirent: Gerlev-Dråby sogneråd. Rekvisitionen pålagt af Fiskeriministeriet i anledning af klager over gener for fiskeriet i Roskilde fjord som følge af udløbet fra skallefabrikken.

Landvæsensnævnsmøde afholdtes d. 4. april 1963 på Jægerspris Slotskro, efter at nævnet havde besigtiget forholdene i marken. Udover indkaldelse pr. anbefalet brev af de særligt interesserede havde offentlig indkaldelse fundet sted ved avertissement i Frederiksborg Amts Avis og Sjællandsposten.

Udskrift af nævnsprotokollen vedrørende nævnsmødet d. 4. april 1963.

Formanden åbnede mødet og konstaterede ved navneopråb, hvem af de indvarslede der havde givet møde, for fiskeriministeriet magister Ole Bagge, Gerlev-Dråby sogneråd ved sognerådsformanden, Carl Johansen og kommunesekretær Sabro. Sundhedskommissionen var repræsenteret ved Laur. Jørgensen. Næstformanden for Dansk Fiskeriforening, Søren Andersen, Hundested havde givet møde. Endvidere var mødt inspektør Brændegaard for Frederik VII's stiftelse og underdirektør Mortensen og forvalter Chr. Hansen for Aksel B. Lange A/S samt Martin Bjørner (matr. nr. 1i).

Følgende repræsentanter for fiskerne havde ordet, Søren Andersen, Hjalmar Frydendahl, Oscar Andersen og Martin Andersen. Indlægene var alle formet som en protest mod udledningen af spildevandet, der efter deres mening i høj grad vil skade fiskeriet. Man vil derfor kræve standsning af udledningen eller denne

ordnet på en sådan måde at der ikke er mulighed for skade på fiskeriet. Selv om visse myndigheder havde givet tilladelse til fabrikationen, havde det aldrig været meningen, at der ikke skulle foretages foranstaltninger til afhjælpning af ulemperne.

Magister Bagge bekræftede, at en tilladelse var betinget af udledning af ganske ringe mængder kalk. Civilingeniør Birnø havde foretaget målinger på åstedet, hvorefter de udledede kalkmængder kunne opgøres. Magister Bagge oplæste en skrivelse fra magister Erik Rasmussen, hvorefter kalkens udledning kan forårsage alvorlige biologiske indvirkninger på plante- og dyreliv.

Underdirektør Mortensen udtalte at der forelå en tilladelse til fabrikken og at han ikke anså udledningen for særlig skadelig. Der bruges 125 m³ vand/time. Arbejdstiden er 16 timer pr. døgn. Der var foretaget foranstaltninger der på rimelig måde var påkrævet og det måtte anses for tvivlsomt, om der findes anden effektiv måde at rense vandet på.

Forvalter Hansen udtalte sig i tilslutning hertil og mente ikke, at udledninger andre steder havde skadet fiskeriet.

Den teknisk sagkyndige redegjorde for lovens bestemmelser vedrørende udledningen. På forespørgsel erklærede fiskerne at en direkte udledning selv på dybere vand, ikke kunne tolereres.

Det konstateredes at udledningen var påbegyndt d. 5. januar 1963.

Martin Bjørner nedlagde påstand på, at udledningen over hans ejendom ophørte og at hans bådrende, der var tilslammet med kalk, blev oprenset.

Nævnsformanden meddelte herefter, at sagen ville blive optaget til kendelse, som ville blive afsagt d. 23. april 1963, kl. 16 på Gerlev-Dråby kommunekontor, uden at der ville tilgå yderligere meddelelse herom.

Efter det offentlige nævnsmøde drøftede landvæsensnævnet sagen.

Nævnet besluttede at anmode civilingeniør Karl E. Birnø, Danmarks tekniske Højskole, om at udtage supplerende prøver og foretage målinger af spildevandet til vurdering af kalkmængderne og disses bundfældningsevne.

Nævnet har endvidere udbedt sig tilsendt kopier af de tilladelser som myndighederne havde givet ved fabrikkens oprettelse, samt af matrikelkort over ejendommene ved udløbet.

Efter fremskaffelse af disse oplysninger afholdtes nyt nævnsmøde d. 23. april 1963, hvorefter blev afsagt følgende

Kendelse.

Resume af sagen. Med skrivelse af 28. oktober 1961 har Gerlev-Dråby sogneråd til fa. Axel B. Lange A/S, efter indgivet ansøgning om fabrikkens oprettelse, sendt kopi af sundhedskommissionens skrivelse af 24. oktober 1961. Det fremgår heraf at sundhedskommissionens flertal intet har at indvende mod den af fabrikken foreslåede løsning af spildevandsproblemet (anvendelse af engen nord for dæmningen som rensningsfilter for spildevandet), når »der herefter kun tilføres den åbne strand vandmængder, der kun i ringe omfang indeholder opslemmet kalk«. Endvidere meddeler sundhedskommissionen som sin opfattelse at der ikke bør gives byggetilladelse før erklæring fra de efter vandløbslovens bestemmelser vedkommande myndigheder er indhentet (jvnf. § 5, stk. 2 og § 71, stk. 2).

Ved skrivelse af 8. december 1961 har Gerlev-Dråby sundhedskommission tilsendt fa. Axel B. Lange skrivelse om, at den er sindet at meddele tilladelse til opførelse af fabrikken på betingelse af opfyldelse af nærmere angivne vilkår. Vedrørende kalkstøvet fra fabrikationen, lager-

plads eller affaldsplads m.v. udtaler kommissionen, at der må »drages omsorg for, at støvet opsuges i vand, bindes på anden måde eller frafiltreres, således at det ikke ved vinden eller anden lignende måde kan føres ind på anden mands grund i sådanne mængder, at det kan være til sanitær ulempe eller gene«.

Ved skrivelse af 5. februar 1963 anmodede Fiskeriministeriet – efter indløben klage fra fiskerne – Gerlev-Dråby sogneråd om at indbringe spørgsmålet om fjordens tilslemning med kalk for landvæsenstretten.

Sagen indbringes for nævnet d. 7. februar 1963.

Efter udpegelse af teknisk sagkyndig og fiskerisagkyndig afholdtes nævnsmøde d. 4. april 1963, jvnf. foranstående referat.

På mødet oplæstes og fremlagdes skrivelse af 22. marts 1963 fra mag. scient. Erik Rasmussen, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles zoologiske laboratorium, til den fiskerisagkyndige, statsbiolog, magister Ole Bagge. Skrivelsen er sålydende:

»I anledning af en verserende sag angående en forurening af Roskildefjord omkring Frederikssund med opslemmet kalkslam, skal jeg på given foranledning udtale følgende:

I et lavvandet og snævert farvand som Roskildefjord med en så forholdsvis ringe vandmasse, må det i høj grad befrygtes, at den konstaterede forurening ved uorganisk kalkslam vil få alvorlige biologiske følger for fjordens plante- og dyreliv, ikke mindst med henblik på det lokale fiskerierhverv.

Til støtte herfor taler resultaterne af en række undersøgelser udført i de senere år af såvel svenske som danske biologer. Den svenske zoolog, professor, dr. Erik Dahl, Lunds Universitet¹ har således på en meget overbevisende

1. Dahl, Erik: »On the Smaller Arthropoda of Marine Algae, especially in the Polyhaline Waters

måde vist, at en nedfældning af i havvand opslemmet bundmateriale har en tydelig skadevirkning, ikke blot på plantevæksten i havet (alger og ålegræs), således at åndedræt og vækst bliver sat tilbage, men også især skader den rige fauna af mikroskopiske krebsdyr (Harpacticider), som normalt findes ikke blot på plantevæksten, men overalt også på selve bundlaget.

Fra danske undersøgelser, især udført af dr. Erik Smidt, Grønlands Fiskeriundersøgelser,² ved vi idag, at netop de omtalte små krebsdyrformer efter alt at dømme spiller en alt afgørende rolle i vore indre, lavtvandede farvande som grundføden for ynglen af flere af vore vigtigste nyttefisk, samtidig med at de også tjener som føde for lidt større bunddyr, som selv atter udgør et væsentligt næringsemne for voksne fisk.

At dyrelivet i Roskildefjord som helhed synes skadet af de senere års megen kalkslam i vandet kan også bevidnes af undertegnede. Igennem de sidste 20 år har jeg regelmæssigt indsamlet forskellige bunddyr i Frederikssundsområdet til havbiologiske undersøgelser, og det er mit absolutte indtryk, at det lavere dyreliv her i de sidste år er blevet langt fattigere end hidtil, noget som navnlig ses i en tilbagegang eller forsvinden af dyreformer, som på forhånd vides at være ømfindtlige overfor belægninger af opslemmede partikler.

Der synes således for mig ikke at herske nogen tvivl om, at den vitterlige forurening af fjorden med kalkslam kan forårsage dybtgående ændringer i den biologiske sammensætning af

off the Swedish West Coast«, Undersökningar över Oresund, 1948.

2. Smidt, E. L. B.: »Animal Production in the Danish Waddensea«, Medd. fra Komm. Danm. Fiskeri- og Havunders., bd. XI, 1951.

dyre- og plantelivet i fjorden og dermed få alvorlige følger for det lokale erhvervsfiskeri.

Med venlig hilsen

Erik Rasmussen«
mag. scient.

Ved skrivelse af 31. marts 1963 gør ejeren af matr. nr. 1i, Gerlev By og Sogn, Bjørner, indsigelse mod, at der ledes vand og slam fra fabriken ind over denne ejendom.

Med skrivelse af 9. april 1963 fra K. C. Lange & Co., v/direktør Kai Lange, tilsendes nævnet foranførte kopier af sognerådets og sundhedskommissionens skrivelser. Direktørens skrivelse er sålydende:

»Efter Deres aftale med herr Mortensen sender jeg Dem hermed afskrift af skrivelse fra Gerlev-Dråby kommune, sundhedskommissionen, dateret 24/10 1961.

Efter at have haft lejlighed til at se avisreferaterne fra den afholdte nævnforretning og drøfte sagen med de af vore medarbejdere, som deltog i mødet, vil jeg gerne have lov at fremkomme med nogle supplerende oplysninger:

Østersskalmel anvendes i stor udstrækning som foderkalk til iblanding i foderblandinger til dyr i landbruget, ligesom østersskalmel også sælges som jordbrugskalk til kalkning af markerne, så når østersskalmel på landjorden har denne betydning og værdi, må man vel også antage, at det har en tilsvarende gavnlig indflydelse på de dyr og planter, som trives i vandet.

For mange år siden fik jeg oplyst, at østersskalmel også i Amerika brugtes til tilsætning til blødt (kalkfattigt) vand. Desværre er prisen på østersskalmel så lav, at en udnyttelse af det uskulte østersskalmel ville betyde store tab.

Med hensyn til udløbets påståede gene for fiskerne og opgravningen kan vi oplyse, at Jyllingefiskerne sætter deres garn tæt ved udløbet fra fabrikerne i Marbæk, en rejefisker

har til vore folk på gravemaskinerne udtalt, at han aldrig har fanget så mange rejer som efter at vi var begyndt at grave, og en fisker fra Fyn er i de senere år kommet sejlene hertil og har udtalt, at han aldrig andre steder har fanget så meget som nær ved vore gravemaskiner, og han spurgte, om han måtte gå meget tæt på med sine garn, og selv om vi kom til at begrave dem med det frasorterede materiale, ville han gerne tage det på sin egen risiko, da fiskeriet var så udmærket.

Endelig mener vi, for at kunne bedømme biologens oplysninger, at det vil være nødvendigt først at indhente undersøgelser fra mange af landets øvrige fjorde for at konstatere, om tilbagegangen i vegetation og fiskeyngel andre steder ikke er endnu større, hvad man rent umiddelbart måtte antage, idet alle de kloakløb, som de fleste steder ikke har muligheden for at påvirkes med en vis neutraliserende virkning fra østersskalmel, uden tvivl må have en yderst uheldig indflydelse på fiskebestanden, som man jo i hvert fald har indtrykket af skal have frisk vand.

Jeg håber, at de givne oplysninger må have betydning for Dem ved afsigelse af kendelsen, og vil gerne til slut anføre, at vi nu i ca. 25 år på den anden side af fjorden har skyllet østersskalmel ud igennem kloakerne, og der har man i hvert fald i den sidste tid erkendt den store neutraliserende betydning, dette har haft.«

På nævnsrådet d. 23. april fremlagdes endvidere skitse efter matrikelkortet, udvisende forholdene ved udløbet i fjorden.

Civilingeniør Birnø aflagde rapport over de af ham foretagne undersøgelser, hvoraf fremgår, at prøverne af udløbet viser et kalkindhold af godt 4 g pr. l vand. Dette svarer til udledning af ca. 1/2 ton kalk pr. time, idet der efter fabrikkens opgivende udledes 125 m³ vand pr. time. Kalken

er meget finkornet og bundfælder sig som et tæt lag. Orienterende forsøg viser, at bundfældningen sker relativt hurtigt. Det skønnes at den væsentlige del af bundfældningen sker inden for 1 time, hvilket viser, at rensning af spildevandet må anses for mulig, f.eks. ved bundfældningsbassiner eller ved centrifugering.

Nævnets bemærkninger. Det er oplyst, at fabrikationen påbegyndtes d. 5. januar 1963. Ved besigtigelsen bemærkedes forekomst af opslemmet kalk i fjorden på en strækning af ca. 100 × 35 m. Lagets tykkelse er varierende, over 10 cm ved rørbevoksningen og ca. 1-2 cm ved bredden ca. 50 m længere ude.

Nævnet er af den opfattelse, at vandets bevægelse ved kysten er af så ringe styrke at det må forudses, at der inden lang tid vil ske en tilslamning af et større areal af fjorden ved udløbet, således at vanddybden gradvis vil blive mindre.

Det må endvidere forventes at aflejringen af kalken, der udgør en finkornet kompakt masse, og efter civilingeniør Birnø's beregninger udgør ca. 1/2 ton kalk pr. time, vil medføre betydelige ændringer af plante- og dyrelivet i fjordbunden de pågældende steder, således som nærmere begrundet af mag. scient. Erik Rasmussen i dennes forannævnte skrivelse.

Ved besigtigelsen påvistes af fiskerne steder i det nu dannede slamlag, hvor net til fiskeri af rejer havde været anbragt de sidste 25 år. En fortsat bundfældning af kalken vil efter nævnets skøn fremtidigt udelukke et sådant fiskeri på disse steder.

Nævnet er derfor af den anskuelse, at udledningen i sin nuværende form ved en fortsættelse vil volde almene ulemper (§ 71, stk. 2), både med hensyn til opfyldning af fjorden og til forringelse af fiskeriet.

Nævnet bemærker endvidere, at udledningen i fjorden er af en sådan karakter, at spørgsmålet burde have været forelagt vandløbsretten inden fabrikationens igangsættelse (§ 5, stk. 2), således som også henstillet af sundhedskommissionen i dennes skrivelse af 24. oktober 1961.

Nævnet bestemmer herefter, at der af fa. K. C. Lange & Co., som ejer af skallefabrikken, vil være at træffe foranstaltninger til en effektiv udskillelse af kalkslammet inden udløbet i fjorden finder sted.

Under henvisning til vandløbslovens § 103, stk. 2, vil der fra fabrikkens side være at fremsende forslag til nævnet vedrørende en løsning af spørgsmålet. Forslaget skal være nævnet i hænde inden d. 1. juni 1963. På grundlag af de af civilingeniør Birnø foretagne målinger anser nævnet anlæg af bundfældningsbassiner som en rimelig løsning.

Såfremt fabrikken foretrækker en anden løsning af spørgsmålet (centrifugering, filtrering o.l.), vil dette naturligvis blive behandlet af nævnet.

Efter nævnets godkendelse af forslaget vil arbejderne være at fremme umiddelbart efter på fabrikkens foranstaltning og bekostning. Arbejderne skal være tilendebragt senest d. 1. august 1963 og udførelsen skal godkendes af nævnet.

Der fremkom ikke under sagens behandling krav om erstatning for den skete udledning med undtagelse af et krav fra ejeren af matr. nr. li, Gerlev, om retablering af sejlrenden på ejendommen.

I henhold til den fremlagte kopi af matrikelkortet ses ikke, at M. Bjørner er ejer af arealet op mod dæmningen, hvor den væsentlige tilslamning finder sted. For så vidt der er sket tilslamning på matr. nr. li må foreligge dokumen-

tation – f.eks. ved en landinspektør – for at tilslamningen er sket på selve ejendommen.

Nævnet finder iøvrigt ikke at der er grund til at der ydes nogen erstatning for den til nu skete udledning.

Den fremtidige vedligeholdelse af ledninger og kalkudskillelsesanlæg foretages af fabrikken. Det forudsættes at en eventuel forøgelse af fabrikationen efterfølges af tilsvarende anlæg af rensesforanstaltningerne, således at udløbet i fjorden til enhver tid ikke har skadelige følger.

Landvæsenskommissionen for Vejle amtsrådsreds

Kendelse af 21. oktober 1964. Anke.

Hegn. (*Spørgsmål om kommunes pligt til klipning af hæk i skel til offentlig vej*). Antaget, at der ikke i hegnsloven var hjemmel til at pålægge en kommune pligt til at klippe den udvendige side af en hæk, der stod i skellet mellem en privat ejendom og en nyanlagt offentlig gade, da kommunen ikke havde nogen interesse i hækken, jfr. hegnslovens § 11, stk. 1, § 20, stk. 2, sidste punkt, og § 8, stk. 2.

... Af landvæsenskommissionens sag 26/64 fremgik, at Kolding kommune havde påanket en af kommunens hegnsyn den 9. april 1964 afsagt kendelse angående vedligeholdelse af et hegn imellem matr. nr. 888^{by} Kolding Købstads Markjorder 3. afd. og offentlig vej Rektor Bruunsvej.

Det siges i kendelsen:

Sagen er indbragt for hegnsynet af ejeren af fornavnte matr. nr. 888^{by} kontorassistent A. Møller Nielsen. Det fremgår af den for kommissionen fremlagte udskrift af forhandlingsprotokollen for »Kolding byråds udvalg for mark- og vejfred og hegnsynet«, at der i forbindelse med anlægget af den nye Rektor Bruunsvej langs det nordlige skel af matr. nr.

Samtlige de med nævnets behandling af sagen forbundne omkostninger vil være at betale af ejeren af matr. nr. 1b m. fl., Gerlev By og Sogn, K. C. Lange & Co., senest 14 dage efter påkrav af nævnsformanden.

Thi bestemmes:

De foran omhandlede bestemmelser vil være at fremme, arbejderne derved at udføre og vedligeholde og udgifterne at afholde som foran bestemt og i det hele under adfærd efter loven.

888^{by} er sket beskadigelse af hækken imellem den pågældende grund og vejen. Det er i den anledning ved hegnsynets kendelse pålagt Kolding Kommune at foretage afstivning af hækken. Med hensyn til fremtidig vedligeholdelse fastsætter kendelsen følgende:

»Da hegnet står i skel, og ejeren ikke har facaderet til den nye Rektor Bruunsvej, påhviler det Kolding Kommune at klippe den mod vejen vendende side af hækken.«

Kommissionen har holdt møde på åstedet d. 29. september 1964. ...

Der foretoges besigtigelse, og det konstateredes herved, at den omstridte hæk står i skellinien imellem matr. nr. 888^{by} og den nye »Rektor Bruunsvej«. Det oplystes, at hækken er 15-20 år gammel og oprindeligt har været et fælleshegn imellem de tilgrænsende ejendomme. Anlægget af den nye »Rektor Bruunsvej« langs den nordlige side af hækken er sket i 1963, og vejen er optaget i vejregisteret d. 31. marts 1964. Vejarealet henligger under matr. nr. 892^{be}, men det oplystes, at der var truffet foranstaltning til arealets udskillelse i matriklen som offentligt vejareal.

Appellanten påstod hegnsynets afgørelse ændret, for så vidt det deri er bestemt, at Kolding

Kommune skal klippe den del af hækken, der vender imod vejen. Det anførtes, at Kolding Kommune som ejer af det offentlige vejareal ikke har nogen som helst interesse i hegnetts bevarelse. Der rejstes ikke indvending imod, at det eksisterende hegn bliver stående.

Appelindstævnte påstod hegnsynets kendelse stadfæstet.

Kommissionen finder ikke, at der i hegnsloven haves hjemmel til at pålægge Kolding Kommune at deltage i vedligeholdelsen af den omhandlede hæk, når kommunen ingen interesse har i hækken, jfr. lovens § 11, stk. 1, § 20, stk. 2, sidste punktum og § 8, stk. 2. Kommis-

sionen finder ikke, at det har nogen betydning for fastlæggelsen af vedligeholdelsespligten til hegnet, at dette står i skellinien, ej heller, at matr. nr. 888^{by} ikke har adgangsrret til den udfor liggende vejstrækning. Kommissionen finder derfor, at hegnsynets kendelse bør opheves, for så vidt det deri er bestemt, at Kolding kommune skal klippe den mod vejen vendende side af hækken. Under hensyn til at sagen er foranlediget af det af Kolding kommune udførte offentlige vejanlæg, finder kommissionen, at Kolding kommune bør betale omkostningerne ved sagens behandling for landvæsenskommissionen.

Landvæsenskommissionen for Viborg amtsrådsreds

Kendelse af 30. oktober 1964. Anke.

Vand I og II. Veje I. Landvæsensretter. (*Dræning af areal med afløb til amtslandevejsgroft, vandløbslovens § 1 og § 3, stk. 5, og vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5*). Efter at amtsvejvæsenet A i 1916 havde givet en grundejer E tilladelse til under den vestre vejgrøft langs en amtslandevej på en nærmere angivet strækning at lægge en drænledning, søgte en anden grundejer E1 nu om tilladelse til at afdræne et mindre område af sin ejendom og tilslutte sig nævnte drænledning. E havde givet sit samtykke, medens A protesterede under henvisning til, at vejgrøften og drænledningen ikke var et vandløb som omhandlet i vandløbslovens § 1, hvorfor landvæsensnævnet var inkompetent til at træffe afgørelse i sagen, subsidiært, at grøft og ledning var anlagt til særligt formål, hvorfor den ansøgte tilladelse ifølge vandløbslovens § 3, stk. 5, ikke måtte gives, hvortil kom, at sådan benyttelse ifølge vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, overhovedet ikke måtte ske uden vejbestyrelsens samtykke, som ikke forelå. Antaget at drænledningen og i hvertfald fra dennes udmunding tillige vejgrøften havde interesse for flere end en enkelt, hvorfor såvel drænledning

som vejgrøft måtte anses for at være et vandløb omfattet af vandløbslovens § 1. Landvæsensnævnet havde derfor været kompetent, jfr. vandløbslovens § 7, og nævnet havde ikke, uanset at grøft og drænledning var anlagt til særligt formål, overskredet sin kompetence ved at tillægge E1 adgang til tilslutning. Heller ikke vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, var til hinder for, at nævnet, når en lodsejer havde fået afslag fra vejbestyrelsen, kunne tillade hans ansøgning, jfr. herved det i vandløbslovens § 2, stk. 1, udtrykte princip. Tilslutningen til den bestående drænledning blev herefter tilladt, dog mod en mindre godtgørelse til A én gang for alle.

Ved skrivelse af 23. april 1964 har Viborg amtsråd påanket for landvæsenskommissionen en af landvæsensnævnet for nævnsområde 84 den 1. april 1964 afsagt kendelse, hvorved der gives gårdejer Arne Balling ret til at afdræne ca. 0,3 ha af ejendommen matr. nr. 6a, Ø. Lyby by, Lyby sogn til en under den vestre landevejsgroft mellem km 7,423 og 7,600 liggende drænledning langs Skive-Hvalpsund landevej i henhold til et af Hedeselskabet udarbejdet projekt.

I ankeskrivelsen har appellanten principalt

påstået nævnets kendelse ophævet. Subsidiært er der nedlagt påstand om, »at der pålignes brugerne en vis andel af omkostningerne ved vandløbets renholdelse og vedligeholdelse«. ...

Som teknisk sagkyndig rådgiver har kommissionen antaget civiling. J. Vestergaard, Viborg.

Det fremgår af sagens bilag 4, at appellanten, Viborg amtsråd, den 16. august 1916 gav ejeren af matr. nr. 2a, Ø. Lyby by, Lyby sogn, Jens P. Thordal, tilladelse til under den vestre vejgrøft langs Skive-Hvalpsund landevej fra station 7,4 km mod nord forbi bivejen til Lyby kirke og videre til station 8,1 km, altså en 700 m lang strækning, at lægge en drænledning, der formentlig er af 10 cm rør.

Af amtsrådets skrivelse af 21. juli 1955, sagens bilag 5, fremgår det, at ovennævnte ledning under bunden af vestre landevejsgrøft kun er blevet lagt mellem st. 7,4 km og 7,675 km, og at amtsrådet under de således foreliggende omstændigheder har afslået et andragende fra ejeren af matr. nr. 6a, smst., Arne Balling, om tilladelse til i forbindelse med dræningen af et mindre areal af nævnte ejendom, beliggende ved den vestlige side af Skive-Hvalpsund landevej syd for bivejen til Lyby station, at tilslutte en 8 cm drænledning til Thordals ledning i st. 7,575.

Thordal har for sit vedkommende givet tilladelse til, at den ham tilhørende drænledning under vestre landevejsgrøft benyttes som af Arne Balling ønsket.

Efter at Arne Balling havde anmodet landvæsensnævnet for nævnskreds nr. 84 om at optage spørgsmålet om hans medbenyttelse af drænledningen under vestre landevejsgrøft til behandling og påkendelse, holdt nævnet møde på åstedet den 6. marts 1964, hvor projektet blev gennemgået af distriktsbestyrer i Det danske Hedeselskab J. Alsted, Viborg.

På amtsvejevæsenets vegne protesterede vej-assistent A. Poulsen imod, at den ønskede tilladelse gives, idet han påstod, at vejgrøften var anlagt udelukkende for vejens skyld, jfr. vandløbslovens § 1, og iøvrigt henviste han til lov nr. 95 af 29. marts 1957 om bestyrelsen af de offentlige veje, hvor § 52, stk. 5, er sålydende:

»Det er forbudt at lede spildevand ud på veje eller til disses grøfter eller ledninger. Anden tilledning af vand må kun finde sted med vejbestyrelsens tilladelse.«

Han oplyste, at grunden til, at amtsrådet ikke havde villet give Arne Balling tilladelse til at dræne til Thordals ledning var den, at der i forvejen er vanskeligheder med at holde vejgrøften i orden nedenfor udløbet af Thordals ledning, idet sne og is kan forårsage, at tilstrømmende vand løber ind på marken imod vest ved station ca. 7,8 km.

I skrivelse af 11. november 1957, har landbrugsministeriet tiltrådt de af ministeriets vandløbsråd i skrivelse af 27. oktober samme år, fremsatte betragtninger vedr. fortolkning af vejbestyrelseslovens førnævnte § 52, stk. 5.

Disse betragtninger går ud på, at vejbestyrelsen, uanset ordlyden af oftnævnte paragraf i vejbestyrelsesloven, er pligtig til at respektere en af en landvæsensret afsagt kendelse om vandafledning til en offentlig vejsgrøft, såfremt vejgrøften, som følge af at vejen er anlagt således, at de naturlige afvandingsbaner afskæres, er eneste mulige recipient for det afskårne område, eller er led i et vandløb.

I kendelsen af 1. april 1964 udtaler nævnet, at det må anse den omhandlede vejgrøft og den under bunden af samme liggende rørledning som et af vandløbsloven omfattet vandløb, idet dette vandløbs tilstedeværelse og vedligeholdelse har interesse for såvel Viborg amtsvejevæsen som

gårdejer J.Thordal og A.Balling m.fl., altså mere end en enkelt.

Amtsvejvæsenets henvisning til vejbestyrelsesloven har nævnet ikke ment at kunne tage hensyn til ud fra det faktum, at amtsvejvæsenet under sagens behandling ikke har fremsat påstand om sagens afvisning fra nævnet.

Endvidere anser nævnet vejen for således anlagt, at den afskærer det naturlige fald for oplandet, der ligger vest for vejen.

Kommissionen afholdt åstedsmøde i sagen den 28. august 1964.

Under besigtigelsen bemærkedes, at lande-vejsgrøften på det sted, hvor Thordals rørledning ender, har en betydelig større dybde end en vejgrøft normalt anlægges med, at en oprensning fra grøften af sand og dynd havde fundet sted, og at der fra anden ejendom afledes spildevand til samme grøftestrækning, hvorunder Thordals ledning er beliggende.

Amtsvejassistenten oplyste, at Arne Balling har andel i en drænledning, der går i nordvestlig retning under bivejen til Lyby kirke, og mente, at Arne Balling måtte have mulighed for at benytte denne drænledning i stedet for J.Thordals ledning.

Hertil bemærkede hedeselskabets repræsentant, at det areal af Arne Ballings ejendom, der ønskedes drænet, formentlig ikke har naturligt fald til denne drænledning, således at Arne Balling ikke uden en landvæsensretskendelse har lov til at dræne til ledningen.

Ved en besigtigelse af området, der ønskes drænet, fandt kommissionen det umuligt uden nivellement at afgøre, om området har naturligt afløb mod nordvest til den omtalte drænledning, eller mod nordøst til landevejsgrøften.

Efter at kommissionen forgæves havde prøvet forlig, nedlagde amtsvejsinspektøren påstand som i ankeskrivelsen, medens appelindstæv-

te påstod landvæsensnævnets kendelse stadfæstet.

Til støtte for appellantens principale påstand om kendelsens ophævelse er det anført, at den pågældende vejgrøft og drænledningen derunder ikke er vandløb i den i vandløbslovens § 1 omhandlede forstand, og at landvæsensnævnet derfor ikke har været kompetent til at behandle og påkende sagen.

Subsidiært er det anført, at nævnet ved at give den ansøgte tilladelse har overskredet sin kompetence, for det første fordi vejgrøft og drænledning er vandløb anlagt til særligt formål, hvorfor den ansøgte benyttelse af dem ifølge vandløbslovens § 3, stk. 5, ikke må finde sted og dernæst, fordi sådan benyttelse ifølge vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, overhovedet ikke må ske uden vejbestyrelsens samtykke. Et sådant samtykke er ikke og vil ikke blive givet.

Til støtte for sin påstand om stadfæstelse har appelindstævnte henvist til de i nævnets kendelse anførte grunde og Vandløbsrådets udtalelse.

Foreløbig bemærkes, at ingen af parterne overfor kommissionen har fremsat påstand om, at noget af de ved sagens ordning i betragtning kommende punkter henhører under domstolene, hvorfor de med det i lov om landvæsensretter § 26, stk. 3, sidste punktum, ommeldte forbehold må anses at have overladt samtlige under sagen rejste spørgsmåls afgørelse til kommissionen.

Herefter skal kommissionen udtale:

Da den pågældende drænledning og ihvertfald fra dennes udmunding tillige vejgrøften findes at have interesse både for Jens Thordal, appelindstævnte og appellanten og således for flere end en enkelt, må såvel drænledning som vejgrøft anses for at være vandløb, der omfattes af vandløbslovens § 1, og landvæsensnævnet har

herefter i medfør af samme lovs § 7 været kompetent til at behandle og påkende sagen.

Kommissionen er med appellanten enig i, at drænledning og grøft må betragtes som vandløb anlagt til særligt formål. Ifølge vandløbslovens § 3, stk. 5, ville appelindstævnte derfor være uberettiget til på egen hånd at foretage den i lovens § 3, stk. 2, ommeldte vandafledning til disse vandløb, men førstnævnte bestemmelse ses ikke at være til hinder for, at en landvæsensret efter ansøgning tillægger en lodsejer sådan ret, og nævnet har derfor ved den afsagte kendelse ikke forsåvidt overskredet sin kompetence.

Når appellanten endelig har henvist til det i vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, indeholdte for bud mod at aflede vandet til vejgrøften uden vejbestyrelsens tilladelse, bemærkes hertil, at dette forbud ligesom bestemmelsen i vandløbslovens § 3, stk. 5, vedrørende vandløb anlagt til særligt formål kun kan antages at sigte på den vandafledning, som en lodsejer i henhold til vandløbslovens § 3, stk. 2, normalt er berettiget til at foretage på egen hånd. Det kan derimod ikke antages, at en lodsejer efter at have modtaget afslag fra vejbestyrelsen skulle være afskåret fra at søge og opnå tilladelse fra en landvæsensret til at aflede vand til en vejgrøft, jfr. Vandløbsrådets ovenfor nævnte udtalelse, hvor-

Landvæsenskommissionen for Hjørring amtsrådsreds

Kendelse af 8. december 1964. Anke.

Vand II. Veje. (*Afledning af drænvand, der strømmede ud over offentlig vej*). Antaget, at der ikke var hjemmel til at pålægge lodsejere at træffe foranstaltninger til afledning af drænvand fra deres højere beliggende arealer for at hindre, at vandet navnlig ved tømning løb ud over en kommunal vej. Udtalt, at der ikke forelå nogen overtrædelse af vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5.

efter der ikke foreligger noget, der tyder på, at den citerede bestemmelse i vejbestyrelsesloven tilsigter at ændre vandløbslovens bestemmelser om afledning af vand, herunder det i lovens § 2, stk. 1, udtrykte princip.

I henhold til det anførte findes appellants principale påstand om ophævelse af nævnets kendelse ikke at kunne tages til følge.

Idet appelindstævntes andragende findes rimelig begrundet, og da trafikale hensyn ikke ses at tale derimod, vil nævnets godkendelse af det forelagte projekt herefter være at stadfæste.

Efter besigtigelse af de stedlige forhold finder kommissionen det imidlertid godtgjort, at afløbet fra J. Thordals drænledning vanskeliggør appellants arbejde med at holde vejgrøften oprenset. Selvom drænvandet fra appelindstævntes her omhandlede areal må antages kun i ringe grad at øge disse vanskeligheder, findes appelindstævnte dog at burde bidrage til vejgrøftens fremtidige ren- og vedligeholdelse.

Dette bidrag findes at kunne bestemmes til et beløb af 250 kr. at udrede én gang for alle.

I anledning af det i appellants subsidiære påstand benyttede udtryk »brugerne« bemærkes, at der under denne ankesag kun kan træffes bestemmelse om appelindstævntes bidragspligt.

...

Ved kendelse afsagt den 13. juli 1964 af landvæsensnævnet for Øster Han Herred blev det bestemt, at en af Torslev kommune nedlagt påstand om, at gdr. Ejnar Madsen, Attrup, skulle tilpligtes at skaffe afledning for drænvand fra hans ejendom på en sådan måde, at det ikke strømmer ud over den offentlige vej Torslev-Attrup, ikke kunne tages til følge.

Denne kendelse har Torslev kommune ved skrivelse af 11. august 1964 indanket for land-

væsenskommissionen med samme påstand som for nævnet.

Indstævnte Ejnar Madsen har påstået kendelsen stadfæstet. ...

Efter forudgående indvarsling ved anbefalet brev af appellanterne og indstævnte samt 4 nabolodsejere har kommissionen den 18. november 1964 efter foretagen besigtigelse i marken afholdt et forhandlingsmøde ...

Under besigtigelsen blev det konstateret, at den pågældende offentlige vej er beliggende syd for nogle ret høje og stejle skrænter, og at indstævntes marker er beliggende ovenfor skrænterne. Det pågældende drænrør har sit udløb over en fure i skrænten. Ved besigtigelsen var afløbsmængden ret ringe og blev optaget ved nedsivning på jordoverfladen, men efter de modendes oplysninger kan drænvandet undertiden, navnlig i tøbrudsperioden, stå i en stråle ud fra røret, hvorefter det løber gennem furen langs skellet mellem Malcolm Jepsens og Knud Andersens ejendomme og videre ud på kommunevejen, idet der ikke er nogen grøft i vejens nordside, der støder direkte op til skrænten.

Det fremgår endvidere af sagen, at der i vejens nordside omtrent ud for drænrøret findes en cementbrønd, hvorfra et rør fører

under vejen til en i sydsiden af vejen værende blind vejgrøft. Det er dog tvivlsomt, om forbindelse er intakt, idet grøftens bund formentlig for tiden ligger højere end rørets udmunding.

Indstævnte forklarede under mødet, at drænelingen er hoveddræneling for hans jorder og har været der i hele hans ejertid. Den er fornylig omlagt, vistnok med en lidt større dimension end tidligere.

Kommissionens bemærkninger.

Efter den foretagne besigtigelse må kommissionen være af den mening, at det vand, der kommer fra indstævntes og tilgrænsende lodsejeres ejendomme nord for landevejen, således som forholdene nu er, løber fra jorden ad en fra naturens side opstået afløbsrende.

Under hensyn hertil finder kommissionen ikke, at der ved den omstændighed, at der ved tøbrud kan løbe vand ud over kommunevejen, kan skabes hjemmel for at pålægge lodsejere nogen del af de udgifter, der er forbundet med den videre afledning af dette vand, hvorved bemærkes, at der ikke ses at foreligge nogen tilsidesættelse af vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5. ...

Landvæsenskommissionen for Holbæk amtsrådskreds

Kendelse af 4. januar 1965. Anke.

Hegn. (*Rejsning af nyt hegn i eller ved skel, jfr. hegnsloven § 7, stk. 1*). Ejeren E opsatte nyt hegn i skellet til naboejendommen til erstatning for et tidligere hegn, der stod på E's egen grund. Naboen N gjorde overfor hegnsynet gældende, at det nye hegn var anbragt inde på et areal, som han havde brugsret over. Ved hegnsynets kendelse pålagdes det E at flytte hegnet tilbage til sit oprindelige sted. Antaget, at hegnsynet havde været kompetent til at påkende sagen, jfr.

hegnslovens § 1, ligesom E's påstand om hjemvisning af sagen til fornyet behandling ved nævnet på grund af fejl ved behandlingen ikke kunne tages til følge. Udtalt, at E ikke burde have rejst hegnet uden samtykke af N eller hegnsynet, jfr. princippet i hegnslovens § 7, stk. 1, men da N ikke havde ført bevis for sin brugsret og ikke havde haft indsigelser imod dimensioner eller beskaffenhed, måtte han anerkende, at det opsatte hegn forblev stående.

I sommeren 1963 opsatte ejeren af ejendommen matr. nr. 2 k Mullerup by, Drøsselbjerg sogn,

fhv. viktualiehandler Chr.Hansen, Mullerup, et hegn mod naboejendommen mod øst, matr. nr. 2 c smst., tilhørende kasserer S.Pagh Hansen, Mullerup, således at hegnet nu står godt og vel 1 m vest for S.Pagh Hansens husmur. Hegnet havde tidligere stået længere mod vest inde på Chr.Hansens ejendom.

Da Pagh Hansen var af den formening, at flytningen af hegnet var i strid med hans interesser, indbragte han sagen for hegnsynet for Kirkehelsinge-Drøsselbjerg kommune, idet han gjorde gældende, at hegnet var anbragt ca. 1-1½ m inde på hans grund, da han havde brugsret til en del af Chr.Hansens grund. Han gjorde i den forbindelse opmærksom på, at hegnet ca. 3 år tidligere var blevet fornyet på sin hidtidige plads, og at han da betalte halvdelen af udgifterne til materialerne.

Hegnsynet afsagde kendelse i sagen den 21. september 1963 og bestemte, at Chr.Hansen skulle flytte hegnet tilbage til sin hidtidige plads inden 1. november 1963, ...

Denne kendelse påankede Chr.Hansen ved sin advokat, advokat Esben Elverdam, Høng, til landvæsenskommissionen ved ankeskrivelse af 18. oktober 1963. ...

I sin ankeskrivelse påstår advokat Elverdam principalt den afsagte kendelse annulleret, idet han til støtte herfor fremfører, at der ikke er tale om hegn i hegnslovens forstand, da Chr. Hansen har flyttet et hegn, der stod inde på hans egen grund ud til skellet, men hegnsynet skulle være inkompetent til at pådømme en sådan flytning. Subsidiært har advokaten påstået sagen hjemvist til fornyet behandling for hegnsynet, da hegnsynet urigtigt i sin kendelse omtaler hegnet som fælleshegn, og da det ikke fremgår af hegnsynets protokol, hvilke påstande parterne har nedlagt under sagen. ...

Der findes ikke at kunne gives appellanten medhold i hans principale påstand, idet i hvert fald rejsningen af det nu opsatte hegn i eller ved skellet omfattes af hegnsynets kompetence jfr. hegnslovens § 1.

Der findes ej heller at være begået så alvorlige formelle fejl fra hegnsynets side, at der er grundlag for at hjemvise sagen til fornyet behandling ved hegnsynet, men sagen findes at kunne behandles i realiteten af kommissionen.

Ved sagens afgørelse kan kommissionen ikke på det foreliggende grundlag afgøre om det nu etablerede hegn er et fælleshegn sat i skellet mellem de to ejendomme eller om hegnet er Chr. Hansens eget hegn sat på hans egen grund langs skellet, men blot i ubetydelig afstand fra dette. Under hensyn til usikkerheden med hensyn til dette spørgsmål finder kommissionen, at Chr. Hansen ikke burde have rejst hegnet uden forudgående tilladelse fra Pagh Hansen eller forudgående hegnskendelse jfr. princippet i hegnslovens § 7, stk. 1. Kommissionen finder at måtte lægge til grund, at Chr.Hansen ikke havde tilladelse fra Pagh Hansen til hegnets rejsning. ...

Ved sagens påkendelse findes der ikke at kunne tages noget hensyn til den af Pagh Hansen påståede brugsret til en strimmel jord af Chr. Hansens grund, da der, mod Chr.Hansens benægtelse, overhovedet ikke er ført noget bevis for en sådan brugsrets fortsatte beståen.

Da Pagh Hansen ejheller har haft indsigelser imod dimensioner eller beskaffenhed af det nu opsatte hegn, findes hegnsynets kendelse at måtte ændres derhen, at Pagh Hansen bør anerkende, at det af Chr.Hansen opsatte hegn bør forblive stående som nu opsat.

**Landvæsenskommissionen for Hjørring
amtsrådsreds**

Kendelse af 16. marts 1965. Anke.

Vand II. (*Kommunes andel i anlægsudgifter ved rørlægning af sognevandløb*). Et vandløb, som gennem længere tid havde været offentligt, var ikke således istandsat, at sognerådet anså sig forpligtet til at overtage den fremtidige vedligeholdelse, men da en projekteret rørlægning medførte så væsentlige fordele for kommunen, som skulle have bekostet den fremtidige vedligeholdelse, blev kommunens andel i anlægsudgifterne forhøjet, jfr. vandløbslovens § 36 som ændret ved lov nr. 171 af 3. maj 1963.

Ved kendelse afsagt den 16. juni 1964 af landvæsensnævnet for Hjørring retskreds godkendtes et af Harritslev-Rakkeby kommune forelagt projekt til rørlægning af sognevandløb nr. 5 »Sejlbækken« på strækningen st. 21,89-19,32. Anlægsudgifterne, der var anslået til 9000 kr., fordeles ifølge kendelsen med 2000 kr. til kommunen, 2900 kr. til ejeren af matr. nr. 2a Snarup by, Rakkeby sogn, 600 kr. til matr. nr. 16a sst. og 3500 kr. til matr. nr. 6a sst. Lodsejernes bidrag fordeles efter bredlængde. Kommunen betaler endvidere udgifterne til projekt og administration samt nævnets omkostninger.

Denne kendelse har ejeren af matr. nr. 6a, Svend Egon Svendsen, »Nejstgård«, Rakkeby pr. Hæstrup, indanket for landvæsenskommissionen med påstand om, at hans bidrag ned sættes.

Sognerådet har påstået kendelsen stadfæstet.

...

Forhandlingsmødet.

Efter indvarsling ved anbefalet brev af appellanten, sognerådet, og de interesserede bred ejere har kommissionen den 5. marts 1965 efter foretagen besigtigelse i marken afholdt et forhandlingsmøde i Rakkeby forsamlingshus.

Under mødet var appellanten mødt personlig.

For sognerådet mødte sognerådsformanden, Valdemar Langthjem. ...

Under mødet blev det oplyst, at vandløbet gennem længere tid har været offentligt, men at der ikke endnu er udarbejdet noget tidssvarende regulativ, hvorfor vandløbet ikke er således istandsat, at sognerådet mener sig forpligtet til uden videre at overtage den fremtidige vedligeholdelse. Det kommunale tilskud på 2000 kr. svarer til den kapitaliserede udgift til vedligeholdelsen af den pågældende vandløbsstrækning, beregnet efter gennemsnittet af udgifterne til hele vandløbet.

Appellanten anførte til støtte for sin påstand, at rørlægningen er begrundet med at vedligeholdelsen af vandløbet er ret vanskelig, fordi der på sydsiden findes en høj skrænt, der stadig skrider ud. På nordsiden, der hører til hans ejendom er skrænten væsentlig lavere, og rørlægningen medfører derfor ingen væsentlig fordel for ham, hvorimod størstedelen af ulemperne påføres ham, idet arbejdet skal udføres på hans jord.

Kommissionens bemærkninger.

Efter det således foreliggende finder kommissionen, at rørlægningen medfører så væsentlige fordele for kommunen, som skulle have bekostet den fremtidige vedligeholdelse af vandløbet, at kommunen, uanset at også bredejerne opnår fordel ved ikke at skulle bekoste en regulativmæssig istandsættelse, findes at burde bære en større del af udgifterne end fastsat i den indankede kendelse.

Efter omstændighederne findes kommunen at burde bære 40 % af anlægsudgifterne foruden udgifterne til projekt og administration m.v. De resterende 60 % fordeles efter bredlængde mellem lodsejerne som i den indankede kendelse. Også de øvrige bestemmelser i denne kendelse skal stå ved magt.

Landvæsenskommissionen for Skanderborg amtsrådskreds

Kendelse af 21. april 1965 i sag nr. 9/1965.

Vand III. (Forurening af grundvand). Ved landvæsenskommissionskendelse var der givet en købstadskommune tilladelse til at indvinde grundvand fra et nærmere bestemt område, således at der var udstedt bekendtgørelse i overensstemmelse med vandforsyningslovens § 11. Nogle år forinden havde E fået tilladelse til at indrette et mørtelværk inden for området. Fra en kunstig grusgravsø foregik grusgravning ved hjælp af en dieseldrevet pumpe anbragt på en flåde i søen. Herfra førtes sand og vand op fra graven og videre til mørtelværket, hvor sandet blev afleveret udenfor fabrikken, og vandet førtes tilbage til søen. Ved landvæsenskommissionens kendelse blev det nu bestemt, at en ny flåde udført af rene materialer kunne godkendes og at dieselmotor skulle erstattes af elektrisk motor, ligesom de frembragte udgravninger i søen skulle udfyldes med rent fyld.

Uanset vandforsyningslovens § 2, stk. 4, ønskede kommissionen ikke at supplere sig med byrepræsentanter.

Ved skrivelse af 16. februar 1965 har Silkeborg byråd anmodet landvæsenskommissionen om at optage til behandling et spørgsmål om risiko for forurening af grundvandet indenfor Søholt vandværks vandindvindingsområde ved, at der på den af fabrikant Vagn Østergaard ejede mørtelfabrik på matr. nr. 1411 af Silkeborg købstads markjorder, finder sandudgravning sted under grundvandet, og vandet benyttes ved sandtransport med videre, hvorefter det tilbageføres til grundvandet. ...

Sagens forhistorie er følgende:

Ved skrivelse af 18. september 1953 ansøgte fabrikant Vagn Østergaard Silkeborg byråds byplanudvalg om tilladelse til at indrette mørtelværk i ejendommen Ansvej 113, matr. nr. 1411 af Silkeborg købstads markjorder, samt til at optage sand på en del af det ejendommen til-

hørende areal. Ansøgningen sluttede med, at der ikke ville blive tale om nogen stor udgravning, da fabrikanten ville lade arealet opfyldt og planere efterhånden som udgravningen fandt sted. Ved skrivelse af 29. sept. 1953 svarede kommunen, at sagen kunne behandles som almindelig byggesag, altså at virksomheden kunne etableres under forudsætning af, at bygningstegningerne kunne godkendes i overensstemmelse med byggesreglerne i bygningsvedtægten.

Ved landvæsenskommissionens kendelse af 17. juli 1956 angående vandindvindingsret for et hjælpevandværk i Søholt, hvorved kommunen fik tilladelse til at indvinde en årlig vandmængde på indtil 1,2 millioner m³, bestemtes i medfør af vandforsyningslovens § 11, at der ved landvæsenskommissionens foranstaltning vil blive udstedt bekendtgørelse med forbud mod indenfor et nærmere angivet område, der i hovedtræk ville følge indvindingsoplandets grænser, fremtidig at udføre eller udvide noget vandafledningsanlæg, hvorved der kan opstå fare for forurening af grundvandet, uden tilladelse fra en landvæsenskommission samt med påbud om, at ejere af sådanne bestående anlæg indenfor det nævnte område skulle anmelde dette for landvæsenskommissionen inden 4 uger, hvorefter kommissionen ville optage spørgsmålet om de anmeldte vandafledningsanlægs godkendelse eller uskadeliggørelse til kendelse. Den 29. oktober 1956 sendte Vagn Østergaard, efter hvad han har forklaret, en skrivelse til landvæsenskommissionen sålydende:

»I tilknytning til bekendtgørelsen i avisen kan jeg herved anmelde for kommissionen, at jeg på min ejendom Nørreskov Bakke og på ejendommen Ansvej 113, Silkeborg, har eget vandværk og kloakanlæg med sivebrønde.

Desuden bliver der på ejendommen Ansvej 113 gravet sand og grus op fra dybder langt

under vandspejlet, hvorefter graven bliver fyldt op igen med tilfældigt opfyld efter behag.

Vi forbeholder os derfor ret til fremdeles at benytte de bestående anlæg efter hensigten.«

Afskrift af denne skrivelse har Østergaard fremlagt under nærværende sag, og har oplyst, at der ikke skete nogen reaktion fra landvæsenskommissionens side.

Det bemærkes, at der ikke af det hos landvæsenskommissionen beroende materiale findes nogen oplysninger om, at Østergaards anmeldelse har været behandlet af kommissionen, og stadsingeniør A. Grum-Schwensen, Fredericia, der dengang var kommissionens tekniske sagkyndige, har på forespørgsel oplyst, at han ikke mindes, at anmeldelsen har været drøftet. ...

Landvæsenskommissionen har afholdt møde med parterne den 10. marts 1965... Østergaard mødte med advokat H. Hoffmann.

Endvidere deltog i mødet kommissionens tekniske sagkyndige i vandløbssager, landinspekør Svend Nielsen, og den tekniske sagkyndige i vandindvindingsager, direktør E. Frederiksen, Århus. Endelig mødte kredslæge B. Maegaard Nielsen, Silkeborg.

De mødte frafaldt indkaldelse af byrepræsentanter efter vandforsyningslovens § 2, stk. 4.

Mødet indledtes med, at formanden redgjorde for klagen, og et notat fra stadsingeniør Lous af 15. december 1964. I dette sidste hedder det blandt andet, at ved besigtigelse den 11. august 1964 af matr. nr. 1411 og matr. nr. 1406 af Silkeborg købstads markjorder, på hvilken sidste ejendom fabrikant Østergaard også ønsker at udvinde mørtelsand, konstateredes oliespild i grundvandssøen. Med en motor monteret på en flåde i søen, som forholdene er i øjeblikket, vil oliespild i mindre omfang være uundgåeligt og risiko for spild af olie eller benzin i større mængder, åbenbar. Videre anføres:

»Selve fremgangsmåden med sandets op-pumpning til fabrikken sammen med store mængder af søens vand, der ledes tilbage i søen, indebærer umiddelbart en forurening af dette vand og endvidere en risiko for mere massiv forurening. ... Ved den opgravning, der sker under grundvandspejlet netop i de vandførende lag, er risikoen for, at forureninger i søen føres af de vandførende lag til vandværksboringerne stor, og langt større end hvis det var en naturlig sø eller et vandløb der var tale om, fordi der i den naturlige sø eller vandløbet i bunden er bevoksning, slam og biologisk liv, der danner en tætning af bunden og en form for filter mod de egentlige vandførende jordlag, selv om vandspejl for sø og vandløb korresponderer med grundvandet. Forureninger af olie og lignende er mærkbare i meget små mængder,

$\frac{1}{1.000.000}$ kan smages og lugtes, og det er meget svært at fjerne olien fra de gennemstrømmede jordlag.«

Advokat Hoffmann har protesteret mod det anførte, idet han har henvist til 2 fremlagte analyser.

Disse analyser er fremlagt under sagen, og de er foretaget af Qvists laboratorium i Århus ved undersøgelse af vandprøve modtaget den 19. december 1963. Det er oplyst, at den ene analyse mærket nr. I, er udtaget af en boring, som Østergaard har på matr. nr. 1411, hvorfra han pumper vand til mørtelfabrikationen, mens prøve nr. II er taget fra søen i grusgraven, nærmere bestemt fra tømmerflåden, der ligger i søen, og hvor pumpeværket findes. I analyse nr. I udtales, at vand som prøven må anses som tilfredsstillende i bakteriologisk henseende til drikke- og husholdningsbrug. I analyse nr. II udtales, at vand som prøven må anses for temmelig bakteriologisk forurennet, og dets anvend-

delse til drikke- og husholdningsbrug må frarådes.

Videre er fremlagt en kemisk analyse vedrørende de fornævnte 2 prøver, og herefter fandtes i begge prøver fenoler (flygtige med vanddamp) under 0,001 mg pr. liter.

Endelig har stadsingeniør Lous oplyst, at han sammen med kredsløge Maegaard Nielsen har ladet udtage en prøve den 22. december 1964 ved søbredden, mens der var is på søen. Denne prøve har været forelagt Vattenbyggnadsbyrå i Göteborg, og resultatet af undersøgelsen foreligger i 2 bilag, henholdsvis nr. 12 og nr. 13. I denne sidste konkluderes:

»Analyseresultatet viser att vattnet är fritt från extraherbara ämnen, såsom fett- och petroleumprodukter. Någon halt av fenoler har ej heller kunnat konstateras.«

Under mødet har stadsingeniør Lous på Silkeborg kommunes vegne nedlagt flg. påstand:

1. Arbejdsmetoden med oppumpning af sand fra bunden af en kunstig grundvandssø på matr. nr. 1411, påstås forbudt som stridende mod § 11-forbudet i kendelsen af 17. juli 1956.
2. Søen bør tilfyldes med rent fyld ud fra samme synspunkt.
3. Fabrikant Østergaard påstås nægtet ret til at grave sand på matr. nr. 1406 dybere end til 3 meter over grundvandsspejlet.
4. Østergaard påstås uberettiget til at benytte grundvandet til transport af sand ind i mørtelfabrikken og derefter at lade vandet gå tilbage fra fabrikken til grundvandet.

Advokat Hoffmann har påstået Østergaard frifundet, idet han har gjort gældende:

- ad 1. Analyserne viser, at der ikke er sket nogen forurening af grundvandet ved sandgravningen, og hvad pumpen angår, er Øster-

gaard villig til at fjerne motoren fra søen, således at der ikke bliver risiko for olieforurening.

- ad 2. Østergaard har i flere år efterfyldt med rent fyld, og det vil han vedblive med.
- ad 3. Der henvises til analyserne med bemærkning, at hvis der kun må graves til 3 meter over grundvandsspejlet, er enhver grusgravning forhindret både på matr. nr. 1406 og matr. nr. 1411.
- ad 4. Vandet kommer overhovedet ikke ind i fabrikken, men sandet og vandet pumpes op i den ene ende af søen, og sandet aflejres på skrænterne i den anden ende af søen, hvorefter vandet løber tilbage til denne. En gang om ugen i 40 uger pumpes ca. 100 m³ sand op, og 4 gange så meget vand, altså ca. 1200 m³ ugentlig, hvilket vand som sagt går tilbage igen.

Kommissionen besigtigede Østergaards ejendom med grusgraven.

Der findes ialt 6 borer i en øst-vestlig linie med ca. 100 m mellem borerne. Alle borerne står i terræn ca. + 26 m med vandspejl i ro i ca. + 23 m og med ringe afsenkning under oppumpningerne. Borerne står i vandførende sand i indtil 16 m under terræn.

Vandet skønnes efter pejlingerne af 11. november 1962 at komme fra NNØ med stærkt fald mod Silkeborg Langsø, der ligger med vandspejl i kote ca. + 19.

Boringsanlægget ligger ca. 750 m fra Silkeborg Langsø, og den nærmeste kote i en pejleboring i nærheden af den vestligste boring ligger i kote + 22,21.

Grusgravsøen, der ligger ca. 350 m vest for boringsanlæggets vestligste boring, har vandspejl i + 22,59.

En pejleboring, der ligger ca. 400 m øst for

den østligste boring i boringsrækken, har vandspejl i + 23,45.

800 m nord for borerne er vandspejlet + 25,39 og stærkt stigende til ca. 49 m, 2,3 km fra boringsrækken.

Det synes således at være en meget stærk vandtilstrømning fra NNØ.

Mørtelværkets grusgravning foregår ved anbragt sugerør under grundvandspejlet. Pumpen, der er tilsluttet en dieselmotor, er anbragt på en flåde i den kunstigt frembragte sø. En rørløsning fører sand og vand op fra graven og videre hen til mørtelværket, hvor sandet afleveres uden for fabrikken, og vandet gennem rørløsning føres tilbage til søen.

Kommissionen bemærker:

ad 1. Uanset at landvæsenskommissionen i sin tid efter det oplyste må antages ikke at have reageret på fabrikant Vagn Østergaards anmeldelse, er § 11-forbudet stadig i kraft. Kommissionen finder imidlertid at en flådes tilstedeværelse i søen ikke i sig selv indeholder en overtrædelse af forbudet, såfremt den udføres af rene materialer og holdes ren. Den nuværende flåde

findes ikke at tilfredsstille disse krav og må derfor udskiftes.

Dieselmotoren kan ikke tillades og må omskiftes med en elektromotor.

- ad 2. Det tiltrædes, at søen skal tilfyldes med rent fyld efterhånden som sandpumpningen skrider frem. Når udgravningen ophører, skal søen fyldes helt op med rent fyld.
- ad 3. Da det ikke af de kommissionen forelagte oplysninger fremgår, om den oprindelige aftale mellem kommunen og fabrikant Vagn Østergaard giver sidstnævnte ret til også at grave grus på matr. nr. 1406 Silkeborg købstads markjorder, må dette spørgsmål henvises til eventuel afgørelse ved de ordinære domstole, og forinden en sådan afgørelse foreligger, finder kommissionen ikke at burde udtale sig om den af kommunen nedlagte påstand.
- ad 4. Efter det foran oplyste om sandtransporten finder kommissionen, da vandet, som anført, ikke kommer ind i fabrikken, ikke anledning til at kræve den anførte fremgangsmåde ændret som stridende mod § 11-forbudet. ...

Landvæsensnævnet for Skodborg-Vandfuld m. fl. herreders. 1. nævnskreds

Kendelse af 15. oktober 1953 med tillægskendelse af 4. juni 1965.

Vand II. (*A/S Cheminova's afledning af spildevand fra Rønlandsværket til Vesterhavet*).

Af landvæsensnævnets sag nr. 253/64 fremgik, at nævnet ved kendelse afsagt den 15. oktober 1953 havde tilladt A/S Cheminova, der fremstiller insektdræbende midler, på grundlag af de daværende produktionsforhold at opsamle spildevandet i jerntanke og derfra direkte af-

tappet i tankvogne at bortkøre det og udlede det i strandkanten ved Vesterhavet eller på et egnet sted i kliatrækken efter vandbygningsvæsenets nærmere anvisning, men således at spildevandet til enhver tid inden afledning eller fjernelse fra fabrikken skulle være underkastet sådan behandling, at det ved sin endelige afledning ikke frembød sundhedsfarer eller sanitære ulemper, herunder ved eventuelt at bibringe fiskebestanden dårlig smag eller lugt. Endvidere måtte hele anlægget drives på en sådan måde, at bestemmelserne i Harbøre-Engbjerg kommunes sund-

hedsvedtægt overholdtes. Spildevand fra sanitære anlæg, laboratorier, forsøgsanlæg, produktionshallen m.v. samt tag- og regnvand fra det cementerede område måtte ikke udledes i Nissum Bredning. Fabrikens kølevand måtte udledes direkte i Nissum Bredning under forudsætning af, at det ikke antog karakter af forurenende spildevand eller blev tilblandet afløb af nogen art fra fabrikens område, medmindre dette ved særlig rensning var befriet for sådanne tilblandinger. Såfremt anlægget skulle give anledning til særlige ulemper, var ledelsen pligtig til på forlangende af sundhedsstyrelsen eller fiskeriministeriet at indbringe sagen for en landvæsensret. – I oktober 1964 underrettede fiskeriministeriet fabrikken om, at man gentagne gange havde modtaget anke over spildevandsudledningen fra fabrikken, hvilken udledning ifølge de modtagne indberetninger fra fiskerikontrollen og Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser havde forårsaget forurening af havområdet omkring Thyborøn og af Nissum Bredning til skade for fiskebestanden i disse områder. Fabrikken indbragte herefter påny sagen for landvæsensnævnet. Det oplystes, at fabrikens spildevand var meget giftigt. For fisk var det dræbende i forholdet 1/50.000, for hummere i endnu tyndere koncentration, og giftvirkningen var meget stabil. Der blev under forhandlingerne for nævnet fra forskellig side rejst krav om lukning af fabrikken. Der opnåedes imidlertid enighed om nedsættelse af et sagkyndigt udvalg, som skulle undersøge forholdene og fremkomme med forslag til eventuelle forbedringer. I udvalgets indstilling til nævnet hedder det:

»Cheminova fremstiller plantebeskyttelsesmidlerne methyl-parathion og ethyl-parathion. Methyl-parathion fremstilles ved en kemisk

proces, hvortil bruges to forbindelser, paranitrofenol (i det følgende betegnet PNF) og et stof, der i det følgende betegnes methyl-P2. Ethyl-parathion fremstilles ved en kemisk proces, hvortil bruges PNF og stoffet ethyl-P2. Alle stoffer fremstilles på fabrikken og udvalgets undersøgelser har omfattet alle fem produktioner.

Fremstillingen af mellemprodukterne methyl-P2 og ethyl-P2 foregår periodevis og ikke altid sideløbende med produktionen af methyl-parathion og ethyl-parathion, hvorfor der foreligger mulighed for forskellige kombinationer af stofferne i spildevandet.

Totalspildevandet føres for tiden til Vesterhavet gennem to ledninger. Hovedledningen fører spildevand fra samtlige produktioner, medens en anden, mindre hjælpeledning fortrinsvis fører køle- og spulevand fra anlægget for fremstilling af mellemprodukterne. Under spidsbelastning kan spildevand, der normalt går til hovedledningen, overføres til hjælpeledningen. Cheminovas samlede spildevandsudledning er angivet at være ca. 750 m³ pr. døgn.

Cheminovas kølevand indtages fra og udledes til Limfjorden og benyttes i systemer, der angiveligt udelukker tilblending af de producerede stoffer. Mængden af kølevand udgør normalt 350-500 m³ pr. time.

Udvalgets kemiske og biologiske undersøgelser har givet følgende resultater:

Spildevandet. I samtlige udtagne prøver er påvist et ret konstant indhold af PNF af størrelsen 1-2 gram pr. liter. Dette stof, der er ansvarligt for spildevandets gule farve, er i sig selv ikke særlig giftigt, men koncentrationen er dog betænkelig nær den grænse, udvalget finder tilrådelig.

Ved sideløbende produktion af ethyl-parathion og ethyl-P2 er begge stoffer påvist, men

ikke i koncentrationer, der kan forklare dette spildevands store giftighed for fisk. Denne uoverensstemmelse mellem kemiske og biologiske fund er ophævet ved supplerende kemiske undersøgelser, der viser tilstedeværelsen af et biprodukt (tetraethyl-dithio-pyrophosphat), det såkaldte sulfotepp, der er kendt som et stærkt virkende insektbekæmpelsesmiddel.

Ved sideløbende produktion af methyl-parathion og methyl-P2 er der i spildevandet påvist methyl-parathion i en mængde, som er i fuld overensstemmelse med dette spildevands relativt ringe giftvirkning på fisk. Methyl-P2 er ikke påvist i dette spildevand.

Ved sideløbende produktion af methyl-parathion og ethyl-P2 er begge stoffer påvist. Endvidere er i dette spildevand påvist biprodukter, der skyldes ethyl-P2-fabrikationen, nemlig sulfotepp og ethyl-parathion. Dette spildevand er i overensstemmelse hermed i besiddelse af betydelig giftvirkning.

Det må herefter anses for godtgjort, at de meget giftige stoffer i Cheminovas spildevand hidrører fra ethyl-P2-fabrikationen. Det er ved udvalgets undersøgelser vist, at disse stoffer er knyttet til bundfaldet i spildevandet, og at de kan fjernes herfra ved filtrering og under visse omstændigheder ved ekstraktion med benzin.

Kølevandet er befundet ugiftigt for fisk.

På denne baggrund skal udvalget indstille til nævnet at pålægge A/S Cheminova

1. med øjeblikkeligt varsel at foretage en oprensning, der tilsikrer, at totalspildevandet (heri indbefattet bundfaldet) er ugiftigt for fisk i fortyndingen 1:100, bestemt ved den af udvalget benyttede metode.
(Det bemærkes, at dette indebærer, at vilkårene for fortsat produktion af ethyl-P2 er, at der foretages en effektiv oprensning af

spildevandet fra denne produktion. Når dette er sket, er det udvalgets opfattelse, at parathion-produktionen midlertidigt kan fortsætte i sit nuværende omfang).

2. inden 6 måneder at gennemføre en yderligere rensning for parathion og PNF således at totalspildevandet herefter er ugiftigt for fisk i fortyndingen 1:50.
3. Ved overskridelse af en total spildevandsudledning til Vesterhavet på 1000 m³ pr. døgn bør det pålægges fabrikken at nedsætte totalspildevandets giftighed således, at det er ugiftigt for fisk i fortyndingen 1:25.
4. Det bør endvidere pålægges fabrikken inden 6 måneder at forsyne udløbsledningerne med vandmålere tilgængelige for offentlig kontrol, således som tilfældet er med udløbsledningernes aftapningshaner.«

Udvalget henstillede endvidere, at fabrikkens faste affald, som for tiden bortskaffedes ved forbrænding, henlagdes i tætte og overdækkede beholdere, indtil endelig destruktion kunne finde sted.

Ved nævnets tillægskendelse af 4. juni 1965 blev kravet om lukning af fabrikken, indtil de forskellige foranstaltninger var gennemført og havde vist sig effektive, ikke taget til følge. Nævnet godkendte, at der fortsat blev udledet spildevand fra fabrikken til Vesterhavet på visse nærmere fastsatte betingelser, hvorom det siges i kendelsen:

A/S Cheminova pålægges:

1. Med øjeblikkeligt varsel at foretage en oprensning, der tilsikrer, at totalspildevandet (heri indbefattet bundfaldet) er ugiftigt for fisk i fortyndingen 1:100, bestemt ved den af udvalget benyttede metode.
(Det bemærkes, at dette indebærer, at vilkå-

rene for fortsat produktion af ethyl-P2 er, at der foretages en effektiv oprensning af spildevandet fra denne produktion. Når dette er sket, kan parathion-produktionen midlertidigt fortsætte i sit nuværende omfang).

2. Inden 6 måneder at gennemføre en yderligere rensning for parathion og PNF således at totalspildevandet herefter er ugiftigt for fisk i fortyndingen 1:50.
3. Ved overskridelse af en total spildevandsudledning til Vesterhavet på 1.000 m³ pr. døgn pålægges det fabrikken at foretage en forholdsvist nedsættelse af totalspildevandets giftighed på den måde, at der i intervallet 1.000 m³-2.000 m³ sker en gradvis nedsættelse af giftigheden fra 1:50 til 1:25.
Spørgsmålet om udledning af over 2.000 m³ pr. døgn skal forelægges en landvæsensret.
4. Det pålægges fabrikken inden 6 måneder at forsyne udløbsledningerne med vandmålere tilgængelige for offentlig kontrol, således som tilfældet er med udløbsledningernes aftapningshaner.
5. Fabrikkens faste affald henlægges i tætte og overdækkede beholdere, indtil endelig destruktion kan finde sted.

Den af udvalget anvendte metode til bestemmelse af vandets giftighed går i korthed ud på følgende:

Til forsøgsfisk anvendes guppyer (*lebistes reticulatis*), hun-fisk på 2-2¹/₂ cm's længde.

Overlandvæsenskommissionen for København samt Københavns m.fl. amtsråds kredse
Kendelse af 28. august 1964 i sag nr. 6213.

Vand I og III. (*Anmodning om vandindvinding fra Esrom Sø*). Under hensyn til, at det opnåede merudbytte ved et vandindvindingsanlæg ville

Den ønskede spildevandsfortynding (1:25, 1:50 eller 1:100) fremstilles i en 100 ml målekolbe. Umiddelbart før overføring (med pipette) til målekolben af den koncentrerede spildevandsprøve, må denne være rystet omhyggeligt. Det vand, der anvendes til fortynding, skal forud være gennemluftet og have en temperatur på 20°C (18-22°C), der skal holdes i ét døgn.

De 100 ml spildevandsfortynding hældes over i et bægerglas og fiskene overføres hertil. Fiskene skal forud være »akklimerede« ved forsøgstemperaturen, så temperatur-chock undgås. Tidspunktet for overføring af fisk noteres. Der anvendes 5 (eventuelt kun 3) fisk til hvert forsøg.

På det tidspunkt efter overføringen, hvor den »midterste« fisk træder ind i en permanent lammet tilstand med ubevægelige brystfiner er »forgiftningsperioden« afsluttet. Hvis denne periode er mindre end ét døgn, er den givne spildevandsfortynding efter udvalgets definition »giftig for fisk«.

Fisk, der overlever et giftforsøg, kan ikke genanvendes og skal aflives.

Da det som tidligere anført drejer sig om en tillægskendelse til kendelsen af 15. oktober 1953, vil bestemmelserne i den gamle kendelse stadig være gældende, medmindre de kommer i strid med eller er erstattet af andre bestemmelser i nærværende tillægskendelse. ...

være så betydeligt, at vandingsstilladelse burde gives, blev det tilladt en grundejer ved Esrom Sø årligt at oppumpe 12000 m³ vand til kunstig vanding af jorder, der anvendtes til græs-, grøntfoder- og frøafgrøder. En naboejers protest under henvisning til forringet tilstrømning til ørredejendomme, der havde eksisteret på

ejendommen i 1914, blev ikke taget til følge, da der ikke var foretaget den i vandløbsloven påbudte registrering.

Kendelse af 31. oktober 1962 afsagt af landvæsenskommissionen for Frederiksborg amtsråds-kreds:

Ved skrivelse af 25. oktober 1960 til formanden for Landvæsenskommissionen for Frederiksborg amt, har ejeren af matr. nr. 2a, Harritshøj By m.fl., A/S Louis Bahnsen anmodet om ret til at oppumpe vand fra Esrum Sø til kunstig vanding af jorder under nævnte ejendom. Ved redegørelse af 9. januar 1962 har ejerens tekniske konsulent, grundforbedringskonsulent Vilhelm Nielsen, givet nærmere oplysning om sagen. Ejendommen udgør ca. 85 ha ager og ca. 3,5 ha skov. Der ønskes vandet ca. 60 ha i en tre-årig periode, således at vandingsarealet hvert år udgør 20 ha. Ejendommens grænse mod Esrum Sø er ca. 2 km. De arealer, der ønskes vandet, anvendes til græs-, grøntfoder- og frøafgrøder.

Der ansøges om tildeling af 20.000 m³ årligt, svarende til en vandhøjde på 100 mm. Det projekterede elektriske pumpeanlægs ydeevne er 40 m³/time. Pumpen anbringes i en pumpebrønd, ca. 60 m fra søen, forbundet med denne gennem en 25 cm betonledning. Vandingen ønskes foretaget med sprinklere. Den projekterede anlægsudgift er 70.000 kr. Der forventes hertil et stats-tilskud på 24.250 kr.

Konsulentens rentabilitetsberegning udviser et årligt overskud på 5.000 kr. ...

Kommissionen har antaget amtsvandinspektør Poul Lanken, København, som teknisk sagkyndig.

Som fiskerisagkyndig har medvirket magister Jørgen Dahl.

Den 6. februar 1962 afholdt kommissionen møde ... Grundforbedringskonsulent Vilhelm

Nielsen redegjorde for sagen i overensstemmelse med de af ham givne oplysninger den 9. januar 1962. En vandindvinding på 20.000 m³ årligt ville kun medføre en vandstandssænkning på 1 mm.

Amtsforvalter Lundahl Larsen, der sammen med assistent C.J. Colberg, Frederiksborg amtstue mødte for landbrugsministeriet, var betænkelig ved den fortsatte tildeling af vandings-tilladelser fra søen. Han påstod landbrugsministeriet friholdt for ethvert erstatningskrav som følge af vandingstilladelsen.

Advokat Ole Olsen, der gav møde for Esrum Møllegaard A/S, måtte principielt protestere mod yderligere vandingstilladelser. Inden endelig stillingtagen til sagen ønskede han oplysninger om omfanget af vandingstilladelser, der hidtil er givet fra Esrum Sø, om afstrømningsmålinger fra søen og om fordampningstab fra denne, samt om hvorvidt, der er givet tilladelse til vandingstilladelse for Sonnerupgård, der skulle have indrettet et vandingsanlæg.

Advokaten oplyste endvidere, at møllen var i brug og at der også opstod et tab i vandkraft ved vandingstilladelsen, men at dette forhold var af sekundær karakter under hensyn til, at vandstandssænkningen kun var 1 mm. Af største betydning var det derimod, at der ikke skete skade på fiskeyngelen eller ålefiskeriet, der er af stor økonomisk betydning for ejendommen. Han henviste endelig til, at der i 1914 havde eksisteret ørreddamme på gårdens areal. Genoprettelse af disse damme kunne atter blive aktuel, hvorfor han måtte protestere mod en forringet tilstrømning til dammene.

Det oplystes på mødet, at Sonnerupgård havde etableret et vandingsanlæg, men at dette endnu ikke var taget i brug. Det var endvidere uvist om vandindtagningen ville ske fra søen eller fra undergrunden.

Ingeniør Christiansen udtalte på Tikøb sogne-

råds vegne, at kommunens direktiver for en eventuel underføring af ledningen under vejen måtte følges.

Magister Jørgen Dahl ønskede på fiskeriministeriets vegne sagen forelagt inden endelig kendelse afsiges.

Af hensyn til nødvendigheden af, at der fremkaffes nye oplysninger, navnlig vedrørende afstrømningsforholdene ved afløbet fra søen, udsatte kommissionen sagen.

Ved skrivelse af 19. februar 1962, har grundforbedringskonsulent Vilhelm Nielsen oplyst flg.:

»Dags dato har jeg nivelleret flodemålmærker m. v. og skal oplyse:

Ved Fiskebro: De to mærker på flodemålsstenen er målt til kote 950,5 og 941, top af flodemålssten 10,10. Vandspejl 9,30. Tærskel af sluse 8,43.

20 m nedad Mølleåen, vsp. 9,28, bund 8,82

40 m nedad Mølleåen, 9,27 8,70

100 m nedad Mølleåen, 9,26 8,50

Nivellementet er knyttet til D.N.O.-G.I. ved GI mærke 9035 u-bolt på »Sølyst«, midte nordre gavl kote 10,67.

Ved Skipperhuset: GI mærke bolt på Skipperhuset østre gavl kote 10,93.

Den gamle flodemålssten hældede ca. 45 grader og var således uden værdi. Amtsvandinspektør Asger Hansen, Hillerød, oplyste mig om en anden trappeformet flodemålssten siddende i glaciset ved Skipperhuset. Øverste trin på denne sten kote 9,38, nederste trin kote 9,28.

Denne forskel på flodemålmærkerne mellem Fiskebro og Skipperhus stemte meget godt sammen med vandstandens højde. Vandstanden var dog grundet blæst og bølger vanskelig at lægge helt fast.«

Ved skrivelser af 14. marts 1962 og 11. april 1962 har advokat Ole Olsen begrænset kravene om forundersøgelserne til følgende:

- »1. En af amtet udarbejdet redegørelse vedrørende allerede givne vandingstilladelser i forbindelse med Esrum Sø og umiddelbare opland med oplysning om de tilladte vandmængder.
2. Oplysning om kapaciteten af det af Sonnerupgård benyttede vandingsanlæg, idet det skal bemærkes, at anlæget ifølge lokale oplysninger har været i funktion i sommeren 1961.
3. Fornyet undersøgelse af gennemsnitsafstrømningen fra Esrum Sø idet det skal bemærkes, at kendelsen vedrørende Vangegård Frugtplantage bygger på en undersøgelse fra 1935.
4. Endelig skal jeg anmode om at der i henhold til lov nr. 501 af 19. december 1951, § 15, 2. stk., gives fiskeriministeriet adgang til at afgive skøn i sagen, idet den nævnte høring er uafhængig af fiskerisagkyndig medvirken ved kommissionen.«

Kommissionens bemærkninger:

Grundforbedringskonsulent Vilhelm Niensens undersøgelser resulterer i følgende:

Der er ikke overensstemmelse mellem flodemålmærkerne ved Skipperhuset og ved afløbet fra søen. Efter indhentede oplysninger hos amtsvandinspektøren i Hillerød betragtes flodemålsstenene ved Skipperhuset som de gældende flodemål. Vinterflodemålet er herefter 9,38 m, sommerflodemålet 9,28 m. Flodemålmærkerne ved afløbet er henholdsvis 9,51 og 9,41 m, altså 13 cm højere. Koten for tærsklen er 8,43 m altså 0,85 m under sommerflodemålet. Erfaringsmæssigt kan vandstanden i søen sænkes til ca. 0,20 under sommerflodemålet, altså til kote 9,08 m. Der er således stadig 0,65 m vand over tærsklen. Kommissionen anser denne højde for tilstrækkelig til ålenes passage.

Derimod har der fundet aflejring sted nord for tærsklen i Mølleåen, således at vandhøjden under nævnte forhold kun andrager ca. 0,26 m. Denne tilsanding skyldes mangelfuld vedligeholdelse og kan afhjælpes ved en forsvarlig oprensning.

Vedrørende de af advokat Ole Olsen fremsatte spørgsmål bemærker kommissionen:

ad 1) Amtsvandinspektøren i Hillerød har i skrivelse af 28. september 1960 i en tidligere sag oplyst, at han i medfør af vandløbslovens § 48 har meddelt tre 10-årige vandingstilladelser fra Esrum Sø med vandmængder 25.000 m³, 8.000 m³ og 4.000 m³, eller ialt maksimalt 37.000 m³ årligt. Ved kendelse af 5. december 1960 har landvæsenskommissionen tilkendt Vangegård Frugtplantage 15.000 m³ årligt. Der er ikke siden meddelt nogen tilladelse til vandindvinding fra søen.

Den samlede tildelte vandmængde udgør ialt 52.000 m³, svarende til en vandstandssænkning i søen på 3 mm pr. år.

ad 2) Ved skrivelse af 22. marts 1961 har amtsvandinspektør Asger Hansen efter forespørgsel fra ejeren af »Sonnerupgård«, meddelt at myndighedernes godkendelse af vandingsanlægget ikke skulle indhentes, da mosehullerne var private og som sådan ikke undergivet vandløbslovens bestemmelser. Der var ved meddelelsens fremsendelse ikke konstateret nogen forbindelse mellem søen og mosehullerne.

Ved en af kommissionens formand den 5. september 1962 foretagen besigtigelse konstateredes, at der ikke var overfladeforbindelse mellem søen og mosehullerne. Ejendommens forvalter oplyste imidlertid, at der fra de 2 mosehuller fører henholdsvis en 6" og en 3" dræning til Esrum Sø.

Ved skrivelse af 9. maj 1962 har ingeniørfirmaet Birch og Kroghoe meddelt, at vandings-

anlægget på Sonnerupgård er beregnet for en kapacitet på 80 m³/time og en årlig oppumpningsmængde på 50.000 m³.

Kommissionen er af den opfattelse, at vandingstilladelse for »Skovlund« kan gives uanset, at de nærmere omstændigheder ved oppumpningerne på Sonnerupgård endnu ikke er afklaret.

ad 3) Det er ikke kommissionen bekendt, at der foreligger nyere målinger af afstrømningen fra Esrum Sø. På grundlag af gennemsnitsværdier for afstrømningen i Nordsjælland, sammenholdt med normal nedbør og fordampning fra søarealet og under forudsætning af en normal afstrømning fra søen på 150 l/sek har kommissionens teknisk sagkyndige udfærdiget en sandsynlighedsberegning for ændringerne i søens vandstand. Ved en vandstand i sommerflodemålet pr. 1. maj vil denne i de følgende måneder gå ned indtil den 1. oktober er 20 cm under sommerflodemålet. Derefter stiger vandstanden påny indtil den 1. febr. er i vinterflodemålets højde. Beregningen viser god overensstemmelse med observationer, foretaget af amtsvandinspektøren i Hillerød den 17. november 1960 i anledning af sagen lvk. 35/1960 vedrørende Vangegård Frugtplantage. Vandstanden blev da målt til 15 cm under sommerflodemålet, men det oplystes af færgemanden, at vandstanden to uger forinden var ca. 20 cm under sommerflodemålet.

Da vandstandsændringerne som følge af vandingstilladelserne er ubetydelige i forhold til den naturlige årlige vandstandsændring i søen, finder kommissionen ikke anledning til at foranstalte videregående undersøgelser, der endvidere – for at give et effektivt billede – i så fald skal udstrækkes over flere år.

ad 4) Forslaget til kendelsen har været forelagt fiskeriministeriet, som i skrivelse af 2. ok-

tober 1962 har svaret, at man efter de oplysninger, der af kommissionen er fremskaffet i sagen efter mødet den 6. februar d.å. samt under hensyn til, at den i henhold til kendelsesudkastet fastsatte maksimalvandtildeling er væsentlig mindre end den ansøgte, intet finder at indvende imod, at kendelse afsiges i sagen på det foreliggende grundlag.

Med hensyn til det af advokat Olsen rejste spørgsmål om retten til ørreddamme bemærkes, at der formentlig ikke kan støttes nogen ret til vandindtagning til dambrug på den omstændighed, at der har eksisteret sådanne damme i 1914, idet der ikke er foretaget den i vandløbsloven af 1949 påbudte registrering.

Vedrørende krafttabet i vandmøllen på Esrum Møllegård ved den ansøgte vandingsstilladelse oplyses, at der efter den teknisk sagkyndiges beregninger i 3 måneder maj-juli afstrømmer over 1 million m³ fra søen. Kommissionen betragter et eventuelt krafttab med vandingsstilladelsen som værende af meget ringe betydning.

Kommissionens bestemmelser:

Kommissionen skønner, at det opnåede merudbytte ved et vandingsanlæg på andragerens ejendom vil være så betydeligt, at vandingsstilladelse bør gives. Under henvisning til de fra søen tidligere givne vandingsmængder (60 mm pr. år), fastsætter kommissionen vandmængden til maksimalt 12.000 m³ årligt.

Oppumpningen kan ske i tidsrummet 1. april-1. august. Timeoppumpningen fastsættes til maksimalt 40 m³

Pumpeledning og pumpebrønd anbringes på andragerens ejendom. Indløbet forsynes med en netkasse af areal ca. 6 m² med tæt bund og med sider af messingdug (fluenet) med maskevidde ikke over 1 mm.

Ledningsanlægget under den offentlige vej

skal lægges efter Tikøb kommunes anvisning og på ejerens bekostning.

Det pålægges ejeren, at føre nøje kontrol med de oppumpede vandmængder gennem vandmåler eller ved elektricitetsforbrug. Bogføring af resultaterne indsendes hvert år til Frederiksborg Amts vandinspektorat.

Retten til vandindvindingen tidsbegrænses, således at sagen efter forløbet af 10 år fra denne kendelses dato på begæring optages til fornyet prøvelse for Landvæsenskommissionen.

Kommissionen finder ikke, at der med den tildelede vandmængde påføres andre ejere eller brugere skader eller ulemper, der berettiger til nogen erstatning. ...

Overlandvæsenskommissionens kendelse af 28. august 1964:

Den indankede kendelse er afsagt den 31. oktober 1962 af landvæsenskommissionen for Frederiksborg amt og anket af A/S Louis Bahnsen med påstand om, at der tillægges ejendommen Skovlund en årlig vandindvindingstilladelse af 90.000 m³ vand.

Ejeren af Esrum Møllegård, direktør C.J. Didrichsen, har nedlagt påstand om, at der ikke tilkendes appellanten vandindvindingensret.

Landbrugsministeriet har som søjer påstået stadfæstelse. ...

Som fiskerisagkyndig har statsbiolog, cand. mag. Knud Larsen deltaget i sagens behandling.

Forsøgsleder Svend Aa. Christensen, Produktivitetsudvalget for Gartneri og Frugtavl, har i en skrivelse af 12. maj 1962 udtalt, at der bør regnes med, at i hvert tilfælde 50 ha vil have vandingsbehov. Der gås i skrivelsen ud fra, at der er givet tilladelse til oppumpning af 20.000 m³, svarende til en vanding på 100 mm årligt af 20 ha. Herefter regnes der med 50.000 m³ årligt til vanding af 50 ha, men det udtales, at der af

hensyn til senere udvidelse af vandingen bør søges om 80-90.000 m³ årligt, således at 80-90 ha kan vandes.

Konsulent W. Nøhr Rasmussen, Frederiksborg amts Planteavlforening, har på grundlag af de vandingsforsøg, der er foretaget på statens forsøgsstation ved Store Jyndeved, i en skrivelse af 3. maj 1963 anslået et merudbytte ved vanding for året 1963 på 48.600 kr., hvori fragår udgifter ved vanding af 100 ha, ialt 30.000 kr., således at den årlige fortjeneste skulle blive 18.600 kr.

Statens Planteavlsudvalg har herom udtalt, at omkostningsbeløbet, 300 kr. pr. ha, støttes på undersøgelser i årene 1955-59, og at det stigende omkostningsniveau vil have påvirket dette tal i opadgående retning.

Konsulent Rasmussen har heroverfor henvist til det planlagte anlægs anlægsudgifter og til, at en afskrivning på 10 år næppe skulle være nødvendig, og derefter fastholdt sin udregning.

Forsøgsleder Christensen har i en skrivelse af 14. oktober 1963 udtalt, »at den fra Statens Planteavlsudvalg modtagne udtalelse ikke berører de forhold, der i sin tid var udgangspunkt for mine kommentarer til anlægget og dets form og størrelse.

Det må uanset spørgsmålene vedr. merudbytter være gældende, at den bedste rentabilitet opnås med en så stor udnyttelse som muligt af det relativt store hovedledningsnet, der er påkrævet for vandtransporten til ejendommens arealafsnit. Dette vil som tidligere anført kunne ske ved oprettelse af et noget større anlæg end det oprindeligt planlagte, og det vil da være nødvendigt at have en væsentlig større årlig vandmængde end såvel den søgte som den tildelte til rådighed.

Det må være synspunkterne om anlæggets størrelse, der må lægges til grund for en ansøgning om udvidelse af vandindvindingsretten til

Esrum Sø. Måske kan det være af interesse at bemærke, at visse kommuner i hovedstadens omegn i øjeblikket søger at få indledt en undersøgelse vedr. mulighederne for udnyttelse af vand fra Esrum Sø til alm. vandforsyning.«

Ejeren af Esrum Møllegård har henvist til en skrivelse af 2. september 1960 fra Det danske Hedeselskab, kulturteknisk afdeling i Slagelse, udfærdiget i anledning af ansøgningen fra Vangegård Frugtplantage, hvori det udtales, »at i tørre somre vil fordampningen fra søoverfladen overstige tilstrømningen til søen + nedbøren, således at vanding i tørre somre kun kan foretages ved at tære på søens reservoir.

Det vil ikke være muligt med nogenlunde sikkerhed at opgive, hvor store landbrugs- eller gartneriarealer, der kan tænkes vandet fra søen, men der vil næppe kunne blive tale om mere end 1000 eller 2000 ha.

Vi kan oplyse, at vanding af et areal på ca. 170 ha med 100 mm i tørre somre vil betyde en vandstandssænkning af søen på ca. 1 cm.«

Vedrørende de tidligere meddelte vandings-tilladelser fremgår det af amtsvandinspektørens skrivelse af 26. april 1962, at tilladelsen til indvinding af 25.000 m³ årligt er givet i 1951 for 10 år og ikke fornyet. Amtsvandinspektøren har den 12. oktober 1962 meddelt ejeren af Sonnerupgård, at det er konstateret, at der er forbindelse mellem det mosehul, hvorfra vandet til vanding tages, og Esrum Sø, således at vandindvindingstilladelse må søges hos landvæsenskommissionen.

Efter ejendommens karakter, herunder navnlig de vanskelige terrænforhold, finder overlandvæsenskommissionen ikke ejendommen som helhed særlig egnet til kunstig vanding. Når dernæst henses til de krav, der iøvrigt i Nordsjælland fra forskellig side stilles til vand til andre formål, hvilket medfører, at der i almindelig-

hed ikke tillades over 600 m³ pr. ha og kun gives tilladelse til særlig vandudnyttende afgrøder, findes den af landvæsenskommissionen tilkendte

Overlandvæsenskommissionen for Holbæk m.fl. amtsråds kredse

Kendelse af 22. oktober 1964 i sag 1/1964.

Vand II. Veje. (*Kloakanlægs forhold til statsbane og amtsvej*). I forbindelse med kloakering af arealer i Slagelse Sct. Peders landsogn stillede statsbanerne og amtsvejvæsenet vedrørende en ledning, der passerede banen og hovedvej 1, som betingelse, at sognerådet skulle betale udgifterne ved omlægning af ledningen m.v. foranlediget ved eventuel senere forandring af baneforholdene eller vejombygning. Ved overlandvæsenskommissionens kendelse godkendtes et af landvæsenskommissionens flertal med hensyn til disse betingelser taget forbehold om, at der intet præjudiceredes med hensyn til kommunens rettigheder efter vandløbslovens § 94.

Af overlandvæsenskommissionens sag 1/1964 fremgik, at landvæsenskommissionen for Sorø amtsråds kredse ved kendelse af 9. december 1963 havde godkendt et projekt vedrørende kloakering af arealer af Slagelse Sct. Peders landsogn, herunder etablering af en spildevandsledning, der førtes under hovedvej 1 og Slagelse-Næstved banen. Statsbanerne stillede som betingelse bl.a., at de forandringer af ledningens beliggenhed, som forandring af baneforholdene måtte medføre, skulle bekostes af kommunen, ligesom Sorø amts vej- og vandinspektorat bl.a. stillede som betingelse, at sognerådet forpligtede sig til uden udgift for amtsvejvæsenet at foretage sådanne omlægninger af ledninger og brønde, som måtte blive forlangt af Sorø amtsråd på grund af vejombygning eller af hensyn til andre anlæg og arbejder på vejens grund. I landvæsenskommissi-

onens kendelse udtaltes det, at disse betingelser kun kunne tiltrædes af kommissionens flertal under henvisning til vandløbslovens § 94 og med forbehold om, at der intet præjudiceredes med hensyn til kommunens rettigheder efter § 94. Sorø amtsråd påankede kendelsen til overlandvæsenskommissionen. Det hedder i dennes kendelse af 22. oktober 1964:

Sorø amtsråd har under sagen nedlagt påstand på, at landvæsenskommissionens kendelse ændres således, at det stillede vilkår fastsættes som et vilkår for den omhandlede lednings tilstedeværelse i hovedvejen. Subsidiært har amtsrådet nedlagt påstand på, at det omhandlede vilkår affattes således:

»Slagelse Sct. Peders landsogn forpligter sig til uden udgift for amtsvejvæsenet at foretage sådanne omlægninger af ledninger og brønde, som måtte blive nødvendiggjort af vejomlægning eller af hensyn til andre anlæg og arbejder på vejens grund.«

Det er under sagen fra appellants side anført, at en kommunes eller anden ledningsejers forpligtelse til at foretage omlægninger af ledninger m.v., som er blevet påkrævet på grund af vejomlægning eller andre foranstaltninger ved vejen, fremgår af de i lov nr. 95 af 29. marts 1957 om bestyrelsen af de offentlige veje givne bestemmelser, særlig lovens § 57, stk. 1, samt er forudsat i lov nr. 194 af 7. juni 1958 om tilskud til de offentlige veje, jfr. denne lovs § 2, stk. 1. Appellanten har videre henvist til, at ledningsejers forpligtelser i så henseende er bekræftet såvel i den administrative praksis som ved en række retsafgørelser.

Statsbanerne har i anledning af den i sagen omhandlede lednings passage af banen Slagelse-Næstved i skrivelse af 19. marts 1963 til kommunen stillet en tilsvarende betingelse, idet det i statsbanernes skrivelse som punkt 11 er anført, at de forandringer af ledningens beliggenhed, som forandringer af baneforholdene måtte medføre, skal bekostes af kommunen.

Også dette vilkår har af landvæsenskommissionens flertal kun kunnet tiltrædes med foranævnte henvisning og forbehold med hensyn til vandløbslovens § 94.

Under sagens behandling har statsbanerne, der ikke har appelleret den af landvæsenskommissionen truffede afgørelse, stillet forslag om, at det nævnte punkt 11 i statsbanernes vilkår formuleres således:

Spørgsmålet om, hvorledes udgifterne ved de forandringer af ledningen med tilbehør, som måtte være en følge af ændringer i baneforholdene, skal afholdes, afgøres til sin tid af den kommission, som behandler ændringen af baneforholdene, og med hensyn til disse forandringers udførelse og den flyttede lednings vedligeholdelse gælder de samme betingelser som foran anført.«

Slagelse Sct. Peders landsogn har under sagen påstået landvæsenskommissionens kendelse stadfæstet forsåvidt angår de af Sorø amtsråd nedlagte påstand samt påstået afvisning forsåvidt angår det af statsbanerne stille forslag til

ændring i vilkårene, idet kendelsen ikke er appelleret af statsbanerne.

Under henvisning til, at statsbanerne ikke har påanket den afsagte kendelse, må overlandvæsenskommissionen herefter afvise at behandle det af statsbanerne stillede forslag til ændring af kendelsen.

Med hensyn til de af Sorø amtsråd nedlagte påstande i sagen bemærkes, at der efter overlandvæsenskommissionens opfattelse ikke ved den af landvæsenskommissionen afsagte kendelse er taget nogen stilling til, om udgifterne ved fremtidige omlægninger af ledninger og brønde, som måtte blive forlangt af Sorø amtsråd på grund af vejomlægning eller af hensyn til andre anlæg og arbejder på vejens grund, skal afholdes af kommunen eller af amtsvejvæsenet. Det er alene i landvæsenskommissionens kendelse fastslået, at kommunens adgang til efter de almindelige bestemmelser i vandløbsloven – herunder særlig dennes § 94 – at lade et påkommende spørgsmål prøve ved en vandløbsret, ikke bør foregribes. Overlandvæsenskommissionen finder dette standpunkt stemmende med almindelige retsprincipper og finder ikke, at en afgørelse overensstemmende hermed vil komme i strid med de i vejbestyrelsesloven og vejtilskudsloven givne regler, og overlandvæsenskommissionen finder derfor at burde stadfæste den af landvæsenskommissionen afsagte kendelse efter sit indhold. ...

Overlandvæsenskommissionen for Vejle m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 18. januar 1965.

Vand II. (*Fastsættelse af vejbidrag for hovedlandevej til kommunalt kloakanlæg, jfr. vandløbslovens §§ 74 og 94*). Ved landvæsenskommissionskendelse var det pålagt hovedlande-vejen Kolding-Kruså at bidrage med 54.500 kr.

til kloakanlæg i Vonsild by. Efter amtsrådets påstand blev bidraget ved overlandvæsenskommissionskendelse nedsat til 42.000 kr.

Ved skrivelse af 13. maj 1964 til formanden for overlandvæsenskommissionen for Vejle m. fl. amtsråds kredse, har Vejle amtsråd anmodet om nedsættelse af en overlandvæsenskommission

til behandling af spørgsmålet om landevejens bidrag til et under arbejde værende kloakarbejde for Vonsild by.

Samtidig har Vejle amtsråd nedlagt påstand om, at det af landvæsenskommissionen for Vejle amtsrådskreds ved kendelse af 20. marts 1964 fastsatte bidrag for landevejen på 54.500 kr. nedsættes til 34.000 kr. ...

Sagens behandling for landvæsenskommissionen.
Vonsild sogneråd har ved skrivelse af 5. april 1961 anmodet om nedsættelse af en landvæsenskommission til behandling og påkendelse af et projekt til kloak med renseanlæg for Vonsild by. Denne kommission har ved kendelse af 20. marts 1964 truffet en række både tekniske og økonomiske afgørelser.

Fra denne kendelse skal oplyses følgende hovedpunkter: ... Det samlede overslag er på 900.000 kr. ...

Under landvæsenskommissionens behandling af sagen enedes man om, at det almene kommunale bidrag først ydes efter fradrag af bidrag for vejvandsinteresser. Der var ingen særlige indvendinger mod det forelagte forslag; dog fandt amtsvejsinspektør Jørvald bidraget for den ca. 1 km lange hovedlandvejsstrækning for stort.

Under landvæsenskommissionens bestemmelser er det tekniske grundlag godkendt, og om hovedprincipperne for udgiftsfordelingen hedder det om bidrag for vejafvanding:

»Det foran nærmere beskrevne grundlag for beregning af sådanne bidrag for vejvandsinteresser for offentlige vejarealer, som er delvis refusionsberettigede i henhold til vejtilskudslovens bestemmelser, kan i princippet godkendes, dog således at beløbene beregnes inden kommunens tilskud for almen interesse i sagens gennemførelse er fradraget den samlede anlægs-

udgift, og kommissionen bemærker i anledning af den af amtsvejsinspektøren indgivne protest mod beregningerne af amtsvejens interesser, at de under projektet medtagne dele af amtsvejen efter det under sagen oplyste i forvejen er integrerende dele for oplandet for kloaksystemet i Vonsild, at dette areal efter forslaget kun er medtaget som bidragspligtigt til sådanne dele af projektet, som naturligt hører til de samme afvandsområder, og at det forhold, at amtsvejvæsenet muligvis ved egen foranstaltning kunne bortskaffe det pågældende vejvand eller dele af dette på anden og billigere måde, ikke efter de gældende bestemmelser om fælles kloaksystemer ses at kunne fritage amtet for bidragspligt.«

Sagens behandling for overlandvæsenskommissionen. ...

Appellantens påstand.

I skrivelsen af 13. maj 1964 har Vejle amtsråd nedlagt påstand om, at det ifølge landvæsenskommissionens kendelse beregnede bidrag for hovedlandvejen afvandsinteresse på 54.500 kr. nedsættes til 34.000 kr.

Til støtte for denne påstand er det i nævnte ankeskrivelse anført, at efter indhentede oplysninger fra en række amter må man som »middelprincip« gå ud fra »at hver art (spildevand – regnvand) deltager efter mængde i udgiften til den del af anlægget, der er etableret for artens skyld.«

Det påstås herefter, at regnvandet ved fordelingen bør deltage i udgiften til fællesledninger med 60 % og med 100 % af udgiften til overfaldsbygværker og overfaldsledninger.

Ved kommissionsmødet har amtsvejsinspektøren yderligere uddybet disse begrundelser og fandt ikke, at der var taget hensyn til vandløbs-

lovens § 74, stk. 5, hvorefter der skal tages hensyn både til mængder og til beskaffenheden af afløbet. Vejvandet er rent og må derfor have et forholdsvis mindre bidrag end det øvrige spildevand. Amtsrådet ønsker gerne en principiel afgørelse for, efter hvilke regler amtsveje bør sættes i bidrag. Vejene bør kun deltage i betalingen for de dele af anlægget, som er af betydning for vejafstrømningen.

Amtsvejsinspektøren henviste til spildevandskomiteens skrift »Vejes bidrag til kloakanlæg« side 16 og side 44 samt til forskellige, tidligere kendelser.

Appelindstævntes påstand.

Vonsild sogneråd har påstået den afsagte kendelse stadfæstet.

Civilingeniør Fredborg¹ udtalte ved kommissionsmødet, at der ved landvæsenskommissionens kendelse var lagt vægt på alle de i vandløbslovens § 74, stk. 5, nævnte hensyn. Kloakanlæg er i øvrigt meget forskellige, og den af amtsvejsvesenet ønskede reduktion til 60 % er noget tilfældigt valgt. Han henviste til side 45 i fornævnte skrift om vejes bidrag, hvorefter der kan anlægges forskellige synspunkter for fordelingen af udgifterne ved fællesanlæg.

Efter forespørgsel af kommissionens teknisk sagkyndige angående stik til de enkelte ejendomme, er det ved skrivelse af 6. november 1964 fra Hedeselskabets kulturtekniske afdeling oplyst, at der i ledningsudgiften for Vonsild by på 500.000 kr. er opført ca. 740 l.m. stikledninger til en pris af ca. 33.000 kr.

I øvrigt har såvel appellanten som den appelindstævnte gennem Hedeselskabet ved skrivelser af henholdsvis 29. oktober 1964 og 6. november 1964 efter opfordring fra overlandvæsenskom-

1. Mødte for Hedeselskabets kulturtekniske afdeling i Kolding.

missionen fremsendt redegørelser angående forholdet mellem anlægsudgifterne til separate regn- og spildevandsledninger. De pågældende skrivelser er indføjjet som bilag til nærværende kendelse.

Overlandvæsenskommissionens bestemmelser.

Da der ikke ved det afholdte kommissionsmøde var mulighed for en forligsmæssig ordning, har overlandvæsenskommissionen behandlet sagen på et internt møde den 21. november 1964.

Rent principielt må overlandvæsenskommissionen være af den opfattelse, at der ved fællessystemer, hvor såvel spildevandet som regnvandet bortledes i samme ledning, hvis dybde på normal måde er fastsat efter at kunne optage spildevandet fra kælderetager i den pågældende bebyggelse, ikke kan foretages udgiftsfordelinger direkte efter vandmængder fra henholdsvis de offentlige vejarealer og fra parcelarealerne langs disse.

Dette principielle standpunkt er taget ud fra bestemmelserne i vandløbslovens § 74, stk. 5, hvori det hedder, at der ved udgiftsfordelingen »bliver at tage hensyn til ejendommens areal, værdi og bebyggelse (bestående eller forventet), mængden og beskaffenheden af det afløb, der påregnes afgivet til ledningen ...«

Endvidere er det uomtvisteligt, at fællesledningen, der af hensyn til regnvandet er af stor dimension, bliver særlig kostbar ved den store dybde, som ejendommens spildevandsafledning kræver, medens en regnvandsledning af samme dimension til bortfjernelse af alene regnvand fra henholdsvis vejene og bebyggelsens tagflader og faste belægnings kunne udføres væsentligt billigere i den langt ringere dybde, som kræves i dette tilfælde.

Flere af hinanden uafhængige beregninger over omkostningerne ved en spildevandsledning

af 20 cm dimension i 2,5 m dybde viser en udgift pr. løbende m på ca. 60 kr., medens en regnvandsledning af dimension 30 cm i 1,3 m dybde koster ca. 40 kr.

Dette simple eksempel viser, at regnvandsandelen ligger omkring 65 % af den beregnede udgift for en fællesledning i stor dybde. Det kan i denne forbindelse tilføjes, at beregninger gennemført for større områder med noget varierende dybder giver en regnvandsandel på 55-65 %.

Endelig må det fremhæves, at der ved separate regnvandssystemer i reglen vil være lettere adgang til aflastning til dertil egnede recipienter, når ledningerne kan lægges i en ringere dybde end tilfældet er ved fællessystemer, hvor aflastning gennem overfaldsbygværker til recipienten normalt vil være vanskeligere, hvilket vil medføre længere ledningsstrækninger med større dimensioner.

Ud fra de her nævnte, nærmere begrundede synspunkter og med hensyntagen til,

- at* der ikke af vejanlægget repræsenteret ved Vonsild sogneråd er krævet bidragsandele fra de offentlige veje til den afskærende ledning fra overfaldsbygværket til renseanlægget, hvilken ledning fører opspædt spildevand, eller til renseanlæggets sandfang,
- at* de offentlige veje – som iøvrigt fastsat i landvæsenskommissionens kendelse – bør betale bidrag til overfaldsbygværkerne med anslået udgift inklusive generalomkostninger på 42.000 kr.,
- at* de ledningsstrækninger i selve Vonsild by, som modtager afløb fra de offentlige veje,

kun repræsenterer en anlægsudgift på 500.000 kr. af et samlet overslag på 900.000 kr.,

- at* der i beløbet 500.000 kr. er indbefattet ca. 33.000 kr. for stikledninger til de enkelte ejendomme, medens amtsvejvæsenet selv betaler nedløbsbrønde og stik, i landevejens areal,
- at* de i projektet indeholdte beregninger af de respektive områders reducerede arealer kan godkendes, og
- at* arealer, der henhører under offentlige veje efter vandløbslovens § 94, stk. 1, skal behandles på samme måde som andre grundstykker,

må overlandvæsenskommissionen være af den opfattelse, at bidraget for landevejen gennem det interesserede kloakopland vil være at nedsætte.

Overlandvæsenskommissionen kan dog ikke fuldt ud tiltræde Vejle amtsråds påstand om, at det af landvæsenskommissionen fastsatte bidrag på 54.500 kr. nedsættes til 34.000 kr. Fastsættelsen af bidragets størrelse må, selv hvor der som i nærværende sag foreligger et udførligt og efter overlandvæsenskommissionens anmodning suppleret talmæssigt materiale, i vidt omfang bygge på et skøn, hvilket iøvrigt allerede følger af vandløbslovens § 74, der vel nævner en række forhold, der skal tages i betragtning ved bidragets fastsættelse, men ikke opregner, med hvilken vægt de enkelte forhold indgår i beregningen.

Overlandvæsenskommissionen må herefter alle forhold taget i betragtning finde, at bidraget passende kan fastsættes til 42.000 kr.

**Overlandvæsenkommissionen for København
samt Københavns m. fl. amtsråds kredse**
Kendelse af 22. februar 1965 i sag nr. 637.

Brønde. Vand III. (*Skade ved vandindvinding, jfr. vandforsyningslov nr. 54 af 31. marts 1956 § 6*). Antaget, at den konstaterede vandmangel i en brønd indenfor en købstadskommunes vandindvindingsområde med overvejende sandsynlighed kunne henføres til kommunens vandpumpning. Erstatningen fastsat til 2.000 kr.

Kendelse afsagt den 17. september 1963 af *landvæsenkommissionen for Bornholms amtsråds-kreds*:

Ved skrivelse af 14. oktober 1962 til landvæsenkommissionen for Bornholms amtsråds-kreds har avlsbruger Arbo Jensen, Østervang, Olsker, klaget over vandmangel i brønden på den ham tilhørende ejendom, matr. nr. 7 g, Olsker, der er beliggende inden for Allinge-Sandvig kommunes vandindvindingsområde, og anmodet kommissionen om at behandle og påkende sagen i henhold til bestemmelserne i lov af 31. marts 1926.

Ved kendelse af 7. april 1959 har landvæsenkommissionen for Bornholms amtsråds-kreds tillagt Allinge-Sandvig kommune ret til udvidelse af de kommunen tilkommende vandindvindingsrettigheder til ialt 325.000 m³ årligt, som tilknyttedes kommunens anlæg ved Brogaard, Dammen og Hammersholm, samt nye boringsanlæg på parceller af matr. nr. 7a, Olsker (boring 5) og 8k, Olsker (boring 7).

Kommissionen fastsatte i kendelsen en frist på 11 år, inden for hvilken eventuelle skadelidende måtte fremsætte deres krav, samt pålagde Allinge-Sandvig kommune at foretage måling og bogføring af de indvundne vandmængder, samt pejlinger af vandspejlet i visse boringer og lokale brønde.

Efter afsigelsen af nævnte kendelse har kom-

missionen senere behandlet en sag vedrørende klager fra 3 lodsejere, hvoriblandt avlsbruger Arbo Jensen, Østervang, over vandmangel hidrørende fra Allinge-Sandvig kommunes vandindvinding fra borerne 5 og 7.

Ved kendelse af 7. december 1959 frifandtes Allinge-Sandvig kommune for tiden for de af klagerne rejste erstatningskrav, idet det dog samtidigt blev fastslået, at det, jfr. § 6, pkt. 5, stk. 2 i vandforsyningsloven, ikke skulle være de pågældende brøndejeere forment, atter at rejse en sag for landvæsenkommissionen inden for den i kommissionens kendelse af 7. april 1959 angivne frist, såfremt der gennem fortsat observation af vandspejlsforholdene på stedet måtte kunne fremdrages nye momenter af betydning, herunder skader også under mere normale nedbørsforhold. Det pålagdes derfor Allinge-Sandvig kommune fortsat at holde vandspejlet i de pågældende brønde og i sine boringer under observation ved målinger hver fjortende dag fra kendelsens dato og indtil 1. januar 1961, idet der iøvrigt med hensyn til målepligt henvises til kendelsen af 7. april 1959.

Efter kommissionens anmodning har Allinge-Sandvig kommune herefter fremsendt resultaterne af de foretagne vandspejlsmålinger fra oktober 1959 til og med oktober 1962, idet det samtidigt er oplyst de ved stationerne oppumpede vandmængder, samt målinger af nedbøren.

Det er samtidigt anført, at man var af den formening, at kommunens boringer ikke kunne være skyld i den påståede vandmangel hos klageren.

Efter behørig indvarsling har kommissionen d. 27. juni 1963 afholdt besigtigelsesforretning med påfølgende forhandlingsmøde ...

I besigtigelsen havde kommissionens teknisk sagkyndige deltaget, og denne bemærkede herom:

Der fandtes på Østervang en kampestensbrønd på gårdspladsen. Der målttes en afstand fra terræn til vandspejl i brønden på 3,13 m og en afstand til bund på 3,68 m. Endvidere fandtes ca. 40 m fra nævnte brønd en kampestensbrønd hvori der målttes 0,48 m fra terræn til vandspejl og 2,48 m til bund. Terrænet omkring denne brønd var skønsmæssigt et par meter lavere end gårdspladsen. I hver af de to brønde var anbragt en håndpumpe. Ejeren oplyste, at den lavere liggende brønd aldrig var tom.

I pejleboringen ved vandværkets pumpestation ved boring 5 målttes fra terræn til vandspejl 2,78 m. I vandindvindingsboringen var anbragt en borerørspumpe med en ydeevne af 30-40 m³/h. Ved pumpens start viste manometeret på tryksiden 0 m vandsøjle. Vandværksbestyreren oplyste i denne forbindelse, at ledningen til vandværket ligger med så stærkt fald, at den nærmest virker som gravitationsledning. ...

Af de af Allinge-Sandvig kommune fremsendte oplysninger om oppumpede vandmængder, pejlinger i borer og brønde samt nedbørsmålinger for perioden fra efteråret 1959 til efteråret 1962 fremgår bl.a., at der praktisk taget til stadighed har været pumpet fra boring 5, hvorimod boring 7 har været ude af drift i hele den pågældende periode.

På grundlag af de nævnte oplysninger har kommissionens teknisk sagkyndige optegnet kurver over de målte vandspejlsvariationer i pejleboringerne ved boring 5 og 7 og i brønden på Østervang, de fra boring 5 oppumpede vandmængder og de målte nedbørsmængder.

Det fremgår af disse kurver, at vandspejlene i de to pejleboringer har varieret mellem kote ca. 69,6 og overløb over kote ca. 75,7, samt at vandstandshøjden til stadighed har været praktisk taget ens i de to borer.

I brønden på Østervang har vandspejlet i den samme 3-årige periode varieret mellem kote ca. 83,0 og kote ca. 84,6. Da bund af brønd, beregnet på grundlag af den ved besigtigelsen foretagne pejling, ligger i kote ca. 82,8, har vandstandshøjden i brønden altså varieret mellem 0,2 og 1,8 m.

Det fremgår videre af kurverne, at vandspejlsvariationerne i brønden foregår i takt med vandspejlsvariationerne i pejleboringerne, således at der i perioder, hvor vandstanden er lav i brønden, også er lav vandstand i pejleboringerne, medens høj vandstand i brønden optræder samtidigt med overløb fra pejleboringerne.

Vandspejlsvariationerne er i det væsentlige årstidsbestemte, idet vandstanden i brønd og borer er høj i vinter- og forårsmånederne og lav i sommer- og efterårsmånederne. Variationerne i nedbørsmængden i forhold til normalnedbøren påvirker dog naturligvis dette forhold på den måde, at rigelige forudgående nedbørsmængder afkorter perioden med særlig lav vandstand, medens et nedbørsunderskud tilsvarende forlænger denne periode.

Den lange tørkeperiode i 1959 medførte således, at den normale vandstandsstigning først påbegyndtes i december-januar, og der var indtil slutningen af december mindre end 0,5 m vand i brønden på Østervang.

De rigelige nedbørsmængder i sommeren 1960 medførte stigende vandspejl allerede i slutningen af august, og den egentlige vandmangel i Østervangs brønd må i denne sommer have været kortvarig.

I 1961 har en egentlig vandmangel på Østervang også kun været kortvarig, hvilket må ses i sammenhæng med, at vandspejlene i de to pejleboringer ikke i dette år på noget tidspunkt har været så langt nede som i det foregående

og det næstfølgende år, hvilket igen må tilskrives den omstændighed, at den samlede nedbørsmængde i månederne januar-juli incl. har været 308 mm mod normalt 268 mm.

I 1962 har vandstandshøjden i Østervangs brønd været mindre end 0,5 m i perioden fra begyndelsen af august til midten af oktober, og vandstanden i pejleboringerne nåede i samme periode de hidtil lavest målte værdier. Nedbørsmængden i den forudgående periode, januar-juli incl., var 276 mm d.v.s. meget nær det normale, der er 268 mm.

Kommissionen finder herefter, at der foreligger sådanne nye momenter, herunder vandmangel under normale nedbørsforhold, at avlsbruger Arbo Jensen har været berettiget til i henhold til bestemmelserne i kendelsen af 7. december 1959 påny at indbringe sagen, og det spørgsmål, som herefter foreligger for kommissionen til bedømmelse er da, om den af Allinge-Sandvig kommune foretagne vandindvinding har medført en sådan vandspejlssænkning ved brønden på Østervang, at den vandmangel, der her indtræffer i perioder med lav grundvandstand, med overvejende sandsynlighed kan henføres til denne vandindvinding.

Kommissionen ... finder ... ikke, at den omstændighed, at den lavere liggende brønd ikke skades, kan have afgørende betydning, idet denne udmærket kan være forsynet fra et vandførende lag, der hverken står i forbindelse med vandindvindingsboringen eller med brønden på gårdspladsen.

Kommissionen finder heller ikke, der kan lægges afgørende vægt på den omstændighed, at der i de tidsrum, hvor vandstanden i brønden har været lav, er oppumpet mindre vandmængder end normalt fra boring 5, idet en mindre vandspejlssænkning på et tidspunkt, hvor grundvandstanden i forvejen er lav, kan gøre mere

skade end en større sænkning på et tidspunkt med høj grundvandstand.

Kommissionen finder derimod, at de i den 3-årige periode foretagne vandspejlsobservationer, viser, at der er en sammenhæng mellem brønden på gårdspladsen på Østervang og de vandførende lag, hvorfra vandindvindingen fra boring 5 foretages.

Da denne vandindvinding medfører en sænkning af vandspejlet i pejleboringen ved boring 5 og tillige en sænkning af vandspejlet i pejleboringen ved boring 7, hvilket sidste giver sig til kende derved, at vandspejlet i de to pejleboringer til stadighed er i samme højde til trods for, at der ikke pumpes fra boring 7, må det endvidere anses for overvejende sandsynligt, at der også er sket en vandspejlssænkning i brønden på Østervang, der ikke ligger fjernere fra boring 5 end pejleboringen ved boring 7.

Idet en sådan sænkning medfører, at de af årstid og nedbør betingede vandspejlsvariationer nu foregår på et lavere niveau end før vandindvindingen påbegyndtes, opstår der på grund af brøndens ringe dybde vandmangel i perioder med lav grundvandstand, og kommissionen finder, at der bør tilkomme ejeren en erstatning herfor.

Med hensyn til erstatningens fastsættelse finder kommissionen imidlertid, at der bør tages hensyn til skadens forholdsvis beskedne omfang, idet vandmangelen kun optræder periodevis, til den omstændighed, at der er adgang til forsyning fra en anden og forholdsvis nærliggende brønd på ejendommen, og endelig til, at der ved den af ejeren foreslåede ordning af forholdene opnås en værdiforøgelse af ejendommen.

Kommissionen ... skønner efter omstændighederne, at erstatningen bør fastsættes til 2000 kr. ...

I overlandvæsenskommissionens kendelse af 22. februar 1965 siges det:

Den indankede kendelse er ... påanket af Allinge-Sandvig kommune med påstand om frifindelse, subsidiært nedsættelse af den indstævnte, avlsbruger Arbo Jensen, tilkendte erstatning.

Indstævnte har påstået kendelsen stadfæstet. ...

Ud over det for landvæsenskommissionen fremførte har appellanten særlig anført, at en erstatning i hvert fald ikke bør overstige bekostningen ved at uddybe brønden med 1 m.

Efter det i sagen foreliggende materiale, her-

under særligt kurverne over vandstanden i indstævntes brønd og i pejleboringen ved boring 5, tiltrædes det, at der må antages at være en sådan forbindelse mellem kommunens vandindvinding fra boring 5 og den ringere vandmængde i indstævntes brønd, at indstævnte må være berettiget til erstatning. Da den tilkendte erstatning endvidere findes passende og i overensstemmelse med billighed, vil den indankede kendelse i det hele være at stadfæste¹ ...

1. Ved kendelse af 13. april 1965 har landvæsenskommissionen tillagt en anden avlsbruger indenfor samme område en erstatning på 2.500 kr. for skade og ulemper ved afsavn af vand i en brønd.

Overlandvæsenskommissionen for Viborg m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 12. april 1965 i sag nr. 2/1964.

Vand III. (*Erstatningskrav i anledning af formindsket vandføring i et vandløb på grund af vandindvinding afvist*). En grundejer E, der hidtil havde kunnet forsyne sin ejendom med elektrisk strøm fra sit private vandkraftdrevne elektricitetsværk, gjorde gældende, at han på grund af formindsket vandføring i bækken foranlediget af oppumpning af vand til kommunalt vandværk, var blevet nødt til at installere elektrisk strøm fra en transformatorforening, hvilket havde kostet ham ca. 14.000 kr. Krav på at få erstattet dette beløb blev afvist, da den eventuelle nedgang i vandføringen snarere skyldtes en relativ lav nedbør i de senere år. Sagens omkostninger for overlandvæsenskommissionen pålagt kommunen.

Kendelse afsagt den 10. september 1963 af landvæsenskommissionen for Hjørring amtsråds kreds:

Ved kommissionens kendelse af 16. august 1960 tilkendtes der rekvirenterne Frederikshavn kommune ret til fra nogle boringer i Åsteddalen i Åsted-Skærum kommune at indvinde årlig

indtil 1.5 mill. m³ grundvand, samt til at foretage foranstaltninger i forbindelse hermed, herunder opførelse af et vandværk og fremførelse af en hovedledning herfra til Frederikshavns byområde. ...

Spørgsmål vedrørende erstatning for skade hidrørende fra forandringen i grundvandstanden samt for skader, ulemper og servitutpålæg i forbindelse med nedlægning af hovedledningen blev ved kendelsen henskudt til forhandling mellem parterne, således at spørgsmålene i mangel af enighed af rekvirenterne skulle forelægges for kommissionen.

Ved skrivelse af 5. juli 1963 har Frederikshavn kommune begæret sagen genoptaget til påkendelse af nogle erstatningskrav ...

Endvidere har proprietær C. C. Westergaard ved skrivelser af 23. november 1962 og senere begæret et erstatningskrav påkendt.

Forhandlingsmødet. ...

Derefter forelagde proprietær C. C. Westergaard sit erstatningskrav. Han oplyste, at han på grund af formindskelse af vandføringen i den

bæk som har udløb i hans ejendoms mølledam, ikke længere har kunnet forsyne ejendommen med elektrisk strøm fra sit private vandkraftdrevne elektricitetsværk. Han finder det godtgjort, at vandkraftens svigten skyldes en sænkning af grundvandspejlet som følge af vandindvindingen. Han har som følge heraf måttet installere elektrisk strøm fra transformatorforeningen og kræver en erstatning svarende til udgifterne herved, nemlig:

Installation	4126,62 kr.
Fast afgift til transformatorforeningen i 10 år (afdrag på ledningsnettet)	10000,00 kr.
	<u>14126,62 kr.</u>

Han begyndte at bruge strøm fra transformatorforeningen i november 1962.

Direktør Pallesen bestred, at vandføringen er mindsket som følge af vandindvindingen. Han oplyste iøvrigt, at der ovenfor stemmeværket findes 3 borer i en afstand af 250-300 m fra vandløbet.

Der findes et 4 m tykt lerlag i 9 m dybde og grundvandet under leret er under tryk. En pejleboring viser stigende tendens. Kommunen har ladet foretage målinger af bækkens vandføring dels i tiden fra december 1959 til april 1960, dels fra januar til juni 1963.

Målingerne har givet følgende resultater: ...

Proprietær Westergaard førte som vidne arbejdsmand Magnus Sørensen, som forklarede, at han i 13 år har arbejdet på klagerens ejendom »Lindet« og bl. a. har passet ejendommens elektricitetsværk. Sidste sommer passede han kreaturerne, og da var strømforsyningen dårlig, således at der ikke kunne skaffes vand, medens der tidligere aldrig har været noget i vejen.

Kommissionens bemærkninger: ...

Proprietær C. C. Westergaards krav:

Idet det navnlig under hensyn til de forelagte målingsresultater, ikke findes tilstrækkelig godtgjort, at der er sket en vandspejlssænkning som følge af vandindvindingen, finder et flertal i kommissionen ikke at kunne tage erstatningskravet til følge.

To af kommissionens medlemmer afgiver dissens, idet de under hensyn til den afgivne vidneforklaring, og til, at det næppe kan antages, at Westergaard ville have sat sig i en betydelig udgift til installation af elektricitet, såfremt det private elektricitetsværk stadig kunne benyttes, finder det godtgjort, at vandkraften har svigtet, samt da anden forklaring på vandkraftens svigten savnes, finder de det antageliggjort, at skaden skyldes den etablerede pumpning. Mindretallet finder dog, at der ved erstatningens fastsættelse bør tages hensyn til, at der ved installationen af elektricitet er tilført ejendommen en værdiforøgelse, hvorfor de kun ville tilkende erstatning med et mindre beløb end det krævede.

Overlandvæsenskommissionens kendelse af 12. april 1965:

Den indankede kendelse er afsagt den 10. september 1963 af landvæsenskommissionen for Hjørring amtsrådsreds og i skrivelse af 21. september 1963 af appellanten, proprietær C. C. Westergaard, med landbrugsministeriets i skrivelse af 31. marts 1964 meddelte tilladelse indanket for overlandvæsenskommissionen ...

Overlandvæsenskommissionen har den 5. december 1964 foretaget en besigtigelse af forholdene på og ved Lindet mølle, af tilløbet til samme og af Frederikshavn kommunes indvindingsområde ovenfor møllen. Det konstateredes, at der i bækken et stykke ovenfor vand-

møllen af Frederikshavn kommune var opstillet et apparatur til måling af bækkens vandføring.

Appellanten nedlagde for overlandvæsenskommissionen samme påstand som i 1. instans, ... idet det på grund af svigtende vandføring i bækken, hvilket appellanten finder godtgjort skyldes sænkningen af grundvandspejlet som følge af vandindvindingen, er blevet nødvendigt at sætte gården i forbindelse med højspændingsnettet. Direktør Pallesen nedlagde på Frederikshavn kommunes vegne påstand om stadfæstelse af den indankede kendelse.

På forhandlingsmødet motiverede appellanten sin anke og anførte samme synspunkter som i 1. instans. Han oplyste bl.a., at han tidligere havde en årlig udgift på 4-500 kr. til strøm, medens han for året 1963/64 har måttet betale 1.861 kr. 93 øre. Som vidne forklarede arbejdsmand Karl Magnus Jørgensen som i 1. instans.

Herefter havde overingeniør Chr. Johansen lejlighed til at udtale sig på Frederikshavn kommunes vegne. Han gav herunder oplysning om resultatet af stedfundne målinger overensstemmende med de fremlagte bilag, som han gennemgik og gjorde nærmere rede for. Han bestred fremdeles, at den Frederikshavn kommune tillagte vandindvindingsret har bevirket vandstandssænkning på appellantens ejendom. Appellanten oplyste, at opstemningsret ifølge et gammelt privilegium er knyttet til vandmøllen på hans ejendom; flodemål er ikke oplyst. ...

Det er under sagen oplyst, at Frederikshavn kommunes vandindvinding foregår fra et vandholdigt jordlag, hvor vandet står under tryk, og som er dækket af et 4 m tykt lerlag 9-13 m under terræn.

Det fremgår endvidere af de af Frederikshavn kommune udførte pejlinger og målinger, at en boring, hvorfra der ikke pumpes, kun udviser små udsving. F.eks. udviser boring 47 udsving fra 0,44 m til 0,57 m i tiden fra 12. okt. 1961 til 14. april 1962 og pejleboringen ved Birkehuset udsving fra 1,47-2,25 m i tiden fra 13. oktober 1961 til 19. september 1964 - i månederne okt.-april incl. kun fra 1,47 m til 1,94 m, ligesom vandstanden i en boring, hvor pumpningen standses, hurtigt vender tilbage til den oprindelige,

at nedbøren i 1963 i 9 af de 12 måneder har været under normalen, samt at den i de første 9 måneder af 1964 i 6 af månederne ligeledes har været under normalen, medens den i 5 måneder af 1959 og 1960 i de 3 måneder har været over normalen, samt

at det af de målte afstrømningsmængder fremgår, at forøgelse af nedbøren medfører en forøgelse i afstrømningen.

Overlandvæsenskommissionen finder herefter, at der ikke er ført bevis for den af appellanten nedlagte påstand, men at en eventuel nedgang i vandføringen snarere må skyldes en relativ lav nedbør i de senere år.

Landvæsenskommissionens kendelse vil herefter forsåvidt den er påanket være at stadfæste.

Forsåvidt angår sagens omkostninger for overlandvæsenskommissionen finder denne, at disse bør afholdes af Frederikshavn kommune, idet det må anses forståeligt, at lodsejeren i den foreliggende sag har kunnet nære formodning om en sammenhæng imellem Frederikshavn kommunes stedfundne oppumpning i indvindingsoplandet og den påståede aftagende vandføring i bækken.

**Overlandvæsenkommissionen for Århus m.fl.
amtsråds kredse**

Kendelse af 31. maj 1965 i sag nr. 1/1964.

Møller. Vand III. (*Spørgsmål om møllejers erstatningskrav i anledning af vandværks oppumpning af vand fra et område, der måtte anses for vandløbets kildeområde*). Uanset at det måtte lægges til grund, at vandkraftanlægget »Klostermølle« ved Gudenå har en særlig adkomst til vandet i Gudenå i forhold til andre lods ejere ved åen, kunne denne adkomst ikke antages at måtte medføre, at »Klostermølle« på grundlag af denne havde erhvervet en særlig rådighed over det grundvand, som et vandværk havde fået ret til at oppumpe. Selvom det måtte anses sandsynligt, at oppumpningen fandt sted på et vandindvindingsområde, der i et vist omfang berører Gudenås kildeområde, kunne erstatningskrav ikke støttes på en påberåbt ret til dette grundvand. Erstatningskravet måtte afgøres på grundlag af vandforsyningslovens § 6, stk. 1, nr. 5.¹ Efter de foreliggende oplysninger kunne det ikke antages, at vandværkets oppumpning af grundvand havde bevirket eller ville bevirke en sådan nedgang i vandføringen i åen, at den kunne medføre tab for den bestående virksomhed, ligesom det ikke fandtes, at billighed udkrævede, at der blev ydet erstatning for et hypotetisk tab ved, at det oppumpede grundvand efter brugen i husholdninger og på anden måde for tiden blev afledt som spildevand gennem et kloaksystem på en sådan måde, at dette vand nåede frem til Gudenå neden for virksomhedens anlæg.

Kendelse af 9. marts 1964 afsagt af landvæsenkommissionen for Skanderborg amtsråds kredse:

Ved landvæsenkommissionens kendelse af 5. december 1939 fik Brædstrup Vandværk tillagt ret til en årlig indvinding af indtil 125.000 m³ vand af en brønd på matr. nr. 4y af Troelstrup, Tønning sogn, og ved en ny kendelse af 2. juli 1949 tillagdes værket ret til en årlig indvinding af ialt 200.000 m³ af den nævnte brønd samt af

1. Jfr. note s. 30 i hæfte XVIII.

en ny brønd på samme matr. nr. I efteråret 1960 anmodede vandværket om yderligere vandindvindingsret, og ved landvæsenkommissionens kendelse af 27. februar 1961 i nærværende sag meddeltes værket tilladelse til en merindvinding på 200.000 m³ årlig, altså en samlet årlig vandindvinding på ialt 400.000 m³, alt fra brønde og boringer på matr. nr. 4y Troelstrup by, Tønning sogn.

Under behandlingen af den sidstnævnte sag havde fabrikant Schouboe-Madsen for A/S Pap- og Træmassefabrikkerne Kloster Mølle & Vilholt taget forbehold om eventuel erstatning for det vandtab, der er lidt og i fremtiden ville lides af hans virksomhed, under hensyn til at vandet til vandværket oppumpes i Gudenåens tilløbsareal, men efter brug i Brædstrup afledes til Ring sø og Salten å. I kendelsen af 27. februar 1961 udtales, at der for kommissionen ikke er nogen tvivl om, at det omhandlede indvindingssted er et kildeområde for et af tilløbene til Gudenå, og at Kloster Mølle & Vilholt, der ifølge dokumentation i tidligere sager for landvæsenkommissionen har en særlig adkomst til vandet i Gudenå og dens tilløb, berøves en del af den dem tilkommende vandmasse, når rekvirentens andragende imødekommes. ...

Kloster Mølle & Vilholt har påstået sig tillagt 26,50 kr. pr. ha pr. sæson for 1.000 m³ årlig med årlig regulering efter prisniveaueet for salg af pap. Kravet gøres gældende fra vandværkets første oppumpning under hensyn til, at virksomhederne ikke har været indkaldt specielt ved de tidligere sager, og erstatningen påstås forrentet fra da af. ...

Over for Kloster Mølle & Vilholt har vandværket principalt påstået frifindelse, subsidiært frifindelse mod betaling af 6.420 kr. én gang for alle. ...

Til støtte for sin frifindelsepåstand har Bræd-

strup Vandværk gjort gældende, at når Kloster Mølle & Vilholt støtter sin ret på en dom, afsagt den 27. januar 1897 af Tyrsting-Vrads herreders ret, er det ikke tilstrækkelig hjemmel for virksomhedernes krav, idet den dengang behandlede sag kun angik en mindre strækning af Gudenåen, og man påstår derfor erstatningskrav, der støttes på dommen eller på hævdsbetragtninger, afvist. Det anerkendes, at oppumpningsområdet er et kildeområde til Gudenåen, men vandværket gør gældende, at det kun er overfladevandet, fabrikkerne kan påberåbe sig ret til, medens det vand, som vandværket oppumper, er grundvand.

I dommen af 27. januar 1897 fastsloges, at Kloster Mølle har erhvervet hævde på brugen af vandet i Gudenåen, sådan som den hidtil havde benyttet det, og at Kloster Mølle således er i besiddelse af en særlig ret til vandet i forhold til andre lodsejere ved åen. I en overlandvæsenskommissionskendelse af 20. juli 1898 udtales videre, at fabrikkerne »hidtil under vandings-tiden have benyttet så godt som hele Gudenåens vandmasse ...« Denne ret er ikke blevet bestridt af industrierne under de foregående sager, og Brædstrup Vandværk har ikke under denne sag tidligere fremsat nogen indsigelse herimod, ej heller for overlandvæsenskommissionen, hvor påstanden fra værkets side alene gik ud på stadfæstelse af landvæsenskommissionens kendelse af 27. februar 1961. Allerede af denne grund kan kommissionen ikke tage vandværkets protest til følge, men må som grundlag for sagens pådømmelse gå ud fra, at Kloster Mølle & Vilholt har den af dem påståede ret, og at vandværkets oppumpning påfører virksomhederne tab. Hvad angår påstanden om, at Kloster Mølle & Vilholt alene har ret til overfladevandet, medens det vand, som vandværket oppumper, er grundvand, bemærker kommissionen, at der ikke ses

at være ført bevis for berettigelsen af en sådan sondring i et tilfælde som her, hvor det er in confesso, at oppumpningen sker i et kildeområde til Gudenå.

Når Kloster Mølle & Vilholt som beregningsgrundlag for deres erstatningskrav vil lægge det tab, der måtte opstå i mængden af produceret pap, finder kommissionen ikke at kunne give medhold heri, men tabet må beregnes efter det krafttab, der lides, og hvad det koster at erstatte dette krafttab. Kommissionen kan ej heller give Kloster Mølle & Vilholt medhold i påstanden om, at tabet skal regnes fra vandværkets første oppumpning, altså i 1939, idet den i lov om vandforsyningsanlæg § 6, nr. 5, ommeldte klagefrist forlængst er udløbet, såvel forsåvidt angår vandtildelingen i 1939 som den senere tildeling i 1949, og den omstændighed, at virksomhederne ikke har været specielt indkaldt ved de tidligere sager, kan ikke gøre nogen forskel heri, da virksomhederne, hvis de dengang havde ønsket at fremsætte noget krav, burde være mødt i henhold til de offentlige indkaldelser og ikke kunne vente at blive særlig indkaldt, da man ikke på de daværende tidspunkter fra kommissionernes side havde nogen som helst grund til at formode, at krav af den her omhandlede art ville blive gjort gældende. Erstatningen vil derfor alene kunne fastsættes efter det tab virksomhederne lider ved den Brædstrup Vandværk ved kendelsen af 27. februar 1961 tillagte vandtildeling udover 200.000 m³ årlig. ...

Overlandvæsenskommissionens kendelse af 31. maj 1965:

Den indankede kendelse er ... påanket af appellant, A/S Pap- og Træmassefabrikkerne Klostermølle og Vilholt, Klostermølle. ...

Appellanten har for overlandvæsenskommissionen påstået sig tilkendt en erstatning beregnet i forhold til den mængde grundvand, som indstævnte til hver en tid fra oppumpningens begyndelse i 1920 har oppumpet og beregnet efter et beløb på 26 kr. 50 øre for hver 1000 m³ oppumpet vand årligt med en årlig regulering efter prisniveauet for salg af pap. Appellanten har i så henseende oplyst, at det anførte beløb ved kravets fremsættelse udgjorde salgsprisen på det kvantum pap, der kunne produceres ved hjælp af en vandmængde på 1000 m³. Til støtte for kravets berettigelse og omfang har appellanten hovedsagelig – som også ved landvæsenskommissionen – gjort gældende, at appellanten på grundlag af den i kendelsen nævnte særlige adkomst også må have ret til det grundvand, der oppumpes af indstævnte, og som appellanten hævder i sin helhed ville være tilflydt Gudenå, såfremt oppumpningen ikke havde fundet sted.

Indstævnte har gentaget sine for landvæsenskommissionen nedlagte påstande om frifindelse subsidiært mod betaling af et beløb én gang for alle af højst 6.420 kr. ...

Af overlandvæsenskommissionens vandværksteknisk sagkyndige medlem direktør Andrup er foretaget en opstilling over vandføringen ved Kloster-Mølle i Gudenåen i tiden fra 1918-1962 og over indstævntes oppumpninger af grundvand fra 1920 til og med 1960.

Denne opstilling er sålydende: ...

Indstævnte fremlagde under forhandlingsmødet til supplering heraf en opgørelse over vandværkets oppumpning fra juli 1962 til og med marts 1965, der er sålydende: ...

Indstævnte oplyste yderligere, at vandværkets oppumpning for tiden højst svarer til 250.000 m³ årligt; og at kloakanlægget i Brødstrup, der er kommunalt, påtænkes omlagt i forbindelse med

opførelse af et rensningsanlæg på en sådan måde, at udløbet føres til Gudenå ovenfor Vilholt. Indstævnte har i den anledning i sin påstand taget forbehold for det tilfælde, at vandværket skulle blive tilpligtet at yde erstatning til appellanten.

Overlandvæsenskommissionen bemærker:

Ved sagens afgørelse findes det vel at måtte lægges til grund – som også værende in confesso under denne sag – at appellanten på grundlag af den i den indankede kendelse nævnte dom har en særlig adkomst til vandet i Gudenå i forhold til andre lodsejere ved åen, men denne adkomst kan ikke antages at måtte medføre, at appellanten på grundlag af denne har erhvervet en særlig rådighed over det grundvand, som indstævnte har fået ret til at oppumpe. Selv om det må anses sandsynligt, at denne oppumpning finder sted på et vandindvindingsområde, der i et vist omfang berører Gudenåens kildeområde, kan appellants erstatningskrav i denne anledning herefter ikke støttes på den af ham påberåbte ret til dette grundvand. Erstatningskravet findes – som det også statueredes ved overlandvæsenskommissionens kendelse af 14. maj 1962 – at måtte afgøres på grundlag af bestemmelsen i vandforsyningslovens § 6, stk. 1, nr. 5, hvorefter kommissionen »afgør hvilke erstatninger der bør udredes for den skade, som voldes ved forandring af grundvandstanden under udførelsen af anlægget eller ved dets drift, for så vidt billighed udkræver, at sådan erstatning ydes«. Ved afgørelsen af dette spørgsmål må det i første række komme an på, om det kan antages, at den forøgede oppumpning har medført eller vil komme til at medføre en sådan nedgang i Gudenåens vandføring, at der derved må opstå tab for appellants bestående anlæg. Efter ... det oplyste om ... vandføringen sammenholdt med størrelsen af de af indstævnte

foretagne oppumpninger af grundvand ses der ikke at være en sådan sammenhæng mellem de to nævnte faktorer, at der er fornødent grundlag for at antage, at indstævntes oppumpning af grundvand har bevirket eller vil bevirke en sådan nedgang af vandføringen i Gudenå, at den kan medføre tab for appellants bestående virksomhed. I anden række kunne der rejses spørgsmål, om der bør tages hensyn til den fordel, appellant muligvis mister derved, at det oppumpede grundvand efter brugen i husholdninger og på anden måde for tiden afledes som spildevand gennem et kloaksystem på en sådan måde, at dette vand når frem til Gudenåen neden for appellants anlæg.

I så henseende bemærker kommissionen, at man ikke finder at billighed udkræver, at der ydes erstatning for et sådant hypotetisk tab, jfr. herved den fornævnte lovbestemmelse sidste led. Det tages herved også i betragtning, at det nævnte kloaksystem kan forventes ændret til appellants favør ved den foran omtalte omlægning.

Allerede som følge af det anførte findes der ikke at være fornødent grundlag for appellants erstatningskrav, og indstævntes frifindelsespåstand vil derfor være at tage til følge, uden at det bliver fornødent at komme ind på, hvad der iøvrigt under sagen er anført til støtte for denne påstand. ...

Realregister

Brønde.

(*Skade ved vandindvinding, jfr. vandforsyningsloven nr. 54 af 31. marts 1926 § 6*). Antaget, at den konstaterede vandmangel i en brønd indenfor en købstadskommunes vandindvindingsområde med overvejende sandsynlighed kunne henføres til kommunens vandoppumpning. Erstatningen fastsat til 2.000 kr. 37

Hegn.

(*Spørgsmål om kommunes pligt til klipning af hæk i skel til offentlig vej*). Antaget, at der ikke i hegnsloven var hjemmel til at pålægge en kommune pligt til at klippe den udvendige side af en hæk, der stod i skellet mellem en privat ejendom og en nyanlagt offentlig gade, da kommunen ikke havde nogen interesse i hækken, jfr. hegnslovens § 11, stk. 1, § 20, stk. 2, sidste punkt, og § 8, stk. 2 12

(*Rejsning af nyt hegn i eller ved skel, jfr. hegnsloven § 7, stk. 1*). Ejeren E opsatte nyt hegn i skellet til naboejendommen til erstatning for et tidligere hegn, der stod på E's egen grund. Naboen N gjorde overfor hegnsynet gældende, at det nye hegn var anbragt inde på et areal, som han havde brugsret over. Ved hegnsynets kendelse pålagdes det E at flytte hegnet tilbage til sit oprindelige sted. Antaget, at hegnsynet havde været kompetent til at påkende sagen, jfr. hegnslovens § 1, ligesom E's påstand om hjemvisning af sagen til fornyet behandling ved nævnet på grund af fejl ved behandlingen ikke kunne tages til følge. Udtalt, at E ikke burde have rejst hegnet uden samtykke af N eller hegnsynet, jfr. princippet i hegnslovens § 7, st. 1, men da N ikke havde ført bevis for sin brugsret og ikke havde haft indsigelser imod dimensioner eller beskaffenhed, måtte han anerkende, at det opsatte hegn forblev stående 17

Landvæsensretter.

(*Dræning af areal med afløb til amtslandevejsgrøft, vandløbslovens § 1 og § 3, stk. 5, og vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5*). Efter at amtsvejvæsenet A i 1916 havde givet en grundejer E

tilladelse til under den vestre vejgrøft langs en amtslandevej på en nærmere angivet strækning at lægge en drænledning, søgte en anden grundejer E1 nu om tilladelse til at afdræne et mindre område af sin ejendom og tilslutte sig nævnte drænledning. E havde givet sit samtykke, medens A protesterede under henvisning til, at vejgrøften og drænledningen ikke var et vandløb som omhandlet i vandløbslovens § 1, hvorfor landvæsensnævnet var inkompetent til at træffe afgørelse i sagen, subsidiært, at grøft og ledning var anlagt til særligt formål, hvorfor den ansøgte tilladelse ifølge vandløbslovens § 3, stk. 5, ikke måtte gives, hvortil kom, at sådan benyttelse ifølge vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, overhovedet ikke måtte ske uden vejbestyrelsens samtykke, som ikke forelå. Antaget, at drænledningen og i hvert fald fra dennes udmunding til lige vejgrøften havde interesse for flere end en enkelt, hvorfor såvel vejgrøft som drænledning måtte anses for at være et vandløb omfattet af vandløbslovens § 1. Landvæsensnævnet havde derfor været kompetent, jfr. vandløbslovens § 7, og nævnet havde ikke, uanset at grøft og drænledning var anlagt til særligt formål, overskredet sin kompetence ved at tillægge E1 adgang til tilslutning. Heller ikke vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, var til hinder for, at nævnet, når en lods-ejer havde fået afslag fra vejbestyrelsen, kunne tillade hans ansøgning, jfr. herved det i vandløbslovens § 2, stk. 1, udtrykte princip. Tilslutningen til den bestående drænledning blev herefter tilladt, dog mod en mindre godtgørelse til A én gang for alle 13

En købstadskommune havde fået tilladelse til at indvinde grundvand fra et nærmere bestemt område. Under landvæsenskommissionens behandling af en sag angående forurening af grundvandet ønskede kommissionen ikke at supplere sig med byrepræsentanter, jfr. vandforsyningslovens § 2, stk. 4 20

Møller.

(*Spørgsmål om møllejers erstatningskrav i anledning af vandværks oppumpning af vand fra et*

område, der måtte anses for vandløbets kilde-område). Uanset at det måtte lægges til grund, at vandkraftanlægget »Klostermølle« ved Gudenå har en særlig adkomst til vandet i Gudenå i forhold til andre lodsejere ved åen, kunne denne adkomst ikke antages at måtte medføre, at »Klostermølle« på grundlag af denne havde erhvervet en særlig rådighed over det grundvand, som et vandværk havde fået ret til at oppumpe. Selvom det måtte anses sandsynligt, at oppumpningen fandt sted på et vandindvindingsområde, der i et vist omfang berører Gudenås kildeområde, kunne erstatningskrav ikke støttes på en påberåbt ret til dette grundvand. Erstatningskravet måtte afgøres på grundlag af vandforsyningslovens § 6, stk. 1, nr. 5. Efter de foreliggende oplysninger kunne det ikke antages, at vandværkets oppumpning af grundvand havde bevirket eller ville bevirke en sådan nedgang i vandføringen i åen, at den kunne medføre tab for den bestående virksomhed, ligesom det ikke fandtes, at billighed udkrævede, at der blev ydet erstatning for et hypotetisk tab ved, at det oppumpede grundvand efter brugen i husholdninger og på anden måde for tiden blev afledt som spildevand gennem et kloaksystem på en sådan måde, at dette vand nåede frem til Gudenå neden for virksomhedens anlæg 43

Vand I. Naturlige vandløb.

(Dræning af areal med afløb til amtslandeveysgrøft, vandløbslovens § 1 og § 3, stk. 5, og vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5). Efter at amtsvejræsenet A i 1916 havde givet en grundejer E tilladelse til under den vestre vejgrøft langs en amtslandevej på en nærmere angivet strækning at lægge en drænledning, søgte en anden grundejer EI nu om tilladelse til at afdræne et mindre område af sin ejendom og tilslutte sig nævnte drænledning. E havde givet sit samtykke, medens A protesterede under henvisning til, at vejgrøften og drænledningen ikke var et vandløb som omhandlet i vandløbslovens § 1, hvorfor landvæsensnævnet var inkompetent til at træffe afgørelse i sagen, subsidiært, at grøft og ledning var anlagt til særligt formål, hvorfor den ansøgte tilladelse ifølge vandløbslovens § 3, stk. 5, ikke måtte gives, hvortil kom, at sådan benyttelse

ifølge vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, overhovedet ikke måtte ske uden vejbestyrelsens samtykke, som ikke forelå. Antaget, at drænledningen og i hvert fald fra dennes udmunding tillige vejgrøften havde interesse for flere end en enkelt, hvorfor såvel vejgrøft som drænledning måtte anses for at være et vandløb omfattet af vandløbslovens § 1. Landvæsensnævnet havde derfor været kompetent, jfr. vandløbslovens § 7, og nævnet havde ikke, uanset at grøft og drænledning var anlagt til særligt formål, overskredet sin kompetence ved at tillægge EI adgang til tilslutning. Heller ikke vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, var til hinder for, at nævnet, når en lodsejer havde fået afslag fra vejbestyrelsen, kunne tillade hans ansøgning, jfr. herved det i vandløbslovens § 2, stk. 1, udtrykte princip. Tilslutningen til den bestående drænledning blev her efter tilladt, dog mod en mindre godtgørelse til A én gang for alle 13

(Anmodning om vandindvinding fra Esrom Sø). Under hensyn til, at det opnåede merudbytte ved et vandindvindingsanlæg ville være så betydeligt, at vandingstilladelse burde gives, blev det tilladt en grundejer ved Esrom Sø årligt at oppumpe 12000 m³ vand til kunstig vanding af jorder, der anvendtes til græs-, grøntfoder- og frøafgrøder. En naboejers protest under henvisning til forringet tilstrømning til ørredejendomme, der havde eksisteret på ejendommen i 1914, blev ikke taget til følge, da der ikke var foretaget den i vandløbsloven påbudte registrering. 26

Vand II. Vandafledning, kloakker, dræning o. lign.

(Pålagt skallefabrik at foretage foranstaltninger til rensning af kalkholdigt spildevand, jfr. vandløbslovens § 5, stk. 2. Landvæsenskommissionen fundet anledning til at fremhæve bestemmelserne i vandløbslovens § 103, stk. 1 og 2.). Antaget, at afløbet af kalkholdigt spildevand fra en østersskallefabrik til Roskilde Fjord medførte en så væsentlig forurening, at det af hensyn til fiskeriet burde pålægges fabrikken at iværksætte fornødne rensningsforanstaltninger, jfr. vandløbslovens § 5, stk. 2. Disse foranstaltninger skulle bestå i etablering af et rensningsanlæg bestående af 2 bassiner på hver 350 m³, hvorom forslag skulle være kommissionen ihænde inden en kort frist.

<p>Kommissionen fundet særlig anledning til at fremhæve vandløbslovens § 103, stk. 1 og 2 ... 3 <i>(Dræning af areal med afløb til amtslandevejstrøft, vandløbslovens § 1 og § 3, stk. 5, og vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5)</i>. Efter at amtsvejvæsenet A i 1916 havde givet en grundejer E tilladelse til under den vestre vejgrøft langs en amtslandevej på en nærmere angivet strækning at lægge en drænledning, søgte en anden grundejer E1 nu om tilladelse til at afdræne et mindre område af sin ejendom og tilslutte sig nævnte drænledning. E havde givet sit samtykke, medens A protesterede under henvisning til, at vejgrøften og drænledningen ikke var et vandløb som omhandlet i vandløbslovens § 1, hvorfor landvæsensnævnet var inkompetent til at træffe afgørelse i sagen, subsidiært, at grøft og ledning var anlagt til særligt formål, hvorfor den ansøgte tilladelse ifølge vandløbslovens § 3, stk. 5, ikke måtte gives, hvortil kom, at sådan benyttelse ifølge vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, overhovedet ikke måtte ske uden vejbestyrelsens samtykke, som ikke forelå. Antaget at drænledningen og i hvert fald fra dennes udmunding tillige vejgrøften havde interesse for flere end en enkelt, hvorfor såvel drænledning som vejgrøft måtte anses for at være et vandløb omfattet af vandløbslovens § 1. Landvæsensnævnet havde derfor været kompetent, jfr. vandløbslovens § 7, og nævnet havde ikke, uanset at grøft og drænledning var anlagt til særligt formål, overskredet sin kompetence ved at tillægge E1 adgang til tilslutning. Heller ikke, vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, var til hinder for, at nævnet, når en lodsejer havde fået afslag fra vejbestyrelsen, kunne tillade hans ansøgning, jfr. herved det i vandløbslovens § 2, stk. 1, udtrykte princip ..... 13 <i>(Afledning af drænvand, der strømmede ud over offentlig vej)</i>. Antaget, at der ikke var hjemmel til at pålægge lodsejere at træffe foranstaltninger til afledning af drænvand fra deres højere beliggende arealer for at hindre, at vandet navnlig ved tøbrud løb ud over en kommunal vej. Udtalt, at der ikke forelå nogen overtrædelse af vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5 ..... 16 <i>(Kommunes andel i anlægsudgifter ved rørlægning af sognevandløb)</i>. Et vandløb, som gennem længere tid havde været offentligt, var ikke således</p>	<p>istandsat, at sognerådet anså sig forpligtet til at overtage den fremtidige vedligeholdelse, men da en projekteret rørlægning medførte så væsentlige fordele for kommunen, som skulle have betydet den fremtidige vedligeholdelse, blev kommunens andel i anlægsudgifterne forhøjet, jfr. vandløbslovens § 36 som ændret ved lov nr. 171 af 3. maj 1963 ..... 19 <i>(A/S Cheminova's afledning af spildevand fra Rønlandsværket til Vesterhavet)</i> ..... 23 <i>(Kloakanlægs forhold til statsbane og amtsvej)</i>. I forbindelse med kloakering af arealer i Slagelse Sct. Peders landsogn stillede statsbanerne og amtsvejvæsenet vedrørende en ledning, der passerede banen og hovedvej 1, som betingelse, at sognerådet skulle betale udgifterne ved omlægning af ledningen m.v. foranlediget ved eventuel senere forandring af baneforholdene eller vejombygning. Ved overlandvæsenskommissionens kendelse godkendtes et af landvæsenskommissionens flertal med hensyn til disse betingelser taget forbehold om, at der intet præjudiceredes med hensyn til kommunens rettigheder efter vandløbslovens § 94. .... 32 <i>(Fastsættelse af vejbidrag for hovedlandevej til kommunalt kloakanlæg, jfr. vandløbslovens §§ 74 og 94)</i>. Ved landvæsenskommissionens kendelse var det pålagt hovedlandevejen Kolding-Kruså at bidrage med 54.500 kr. til kloakanlæg i Vonsild by. Efter amtsrådets påstand blev bidraget ved overlandvæsenskommissionens kendelse nedsat til 42.000 kr. .... 33</p> <p>Vand III. Grundvand. <i>(Forurening af grundvand)</i>. Ved landvæsenskommissionens kendelse var der givet en købstadskommune tilladelse til at indvinde grundvand fra et nærmere bestemt område, således at der var udstedt bekendtgørelse i overensstemmelse med vandforsyningslovens § 11. Nogle år forinden havde E fået tilladelse til at indrette et mørtelværk inden for området. Fra en kunstig grusgravsø foregik grusgravning ved hjælp af en dieseldrevet pumpe anbragt på en flåde i søen. Herfra førtes sand og vand op fra graven og videre til mørtelværket, hvor sandet blev afleveret udenfor fabrikken, og vandet førtes tilbage til søen. Ved landvæsenskommissionens kendelse</p>
---	---

blev det nu bestemt, at en ny flåde udført af rene materialer kunne godkendes og at dieselmotor skulle erstattes af elektrisk motor, ligesom de frembragte udgravninger i søen skulle udfyldes med rent fyld.

Uanset vandforsyningslovens § 2, stk. 4, ønskede kommissionen ikke at supplere sig med byrepræsentanter 20

(Anmodning om vandindvinding fra Esrom Sø).

Under Uanset til, at det opnåede merudbytte ved et vandindvindingsanlæg ville være så betydeligt, at vandingsstilladelse burde gives, blev det tilladt en grundejer ved Esrom Sø årligt at oppumpe 12000 m³ vand til kunstig vanding af jorder, der anvendtes til græs-, grøntfoder- og frøafgrøder. En naboejers protest under henvisning til forringet tilstrømning til ørredejendomme, der havde eksisteret på ejendommen i 1914, blev ikke taget til følge, da der ikke var foretaget den i vandløbsloven påbudte registrering 26

(Skade ved vandindvinding, jfr. vandforsyningslov nr. 54 af 31. marts 1926 § 6). Antaget, at den konstaterede vandmangel i en brønd indenfor en købstadskommunes vandindvindingsområde med overvejende sandsynlighed kunne henføres til kommunens vandoppumpning. Erstatning fastsat til 2.000 kr. 37

(Erstatningskrav i anledning af formindsket vandføring i et vandløb på grund af vandindvinding afvist). En grundejer E, der hidtil havde kunnet forsyne sin ejendom med elektrisk strøm fra sit private vandkraftdrevne elektricitetsværk, gjorde gældende, at han på grund af formindsket vandføring i bækken foranlediget af oppumpning af vand til kommunalt vandværk, var blevet nødt til at installere elektrisk strøm fra en transformatorforening, hvilket havde kostet ham ca. 14.000 kr. Krav på at få erstattet dette beløb blev afvist, da den eventuelle nedgang i vandføringen snarere skyldtes en relativ lav nedbør i de senere år. Sagens omkostninger for overlandvæsenkommissionen pålagt kommunen 40

(Spørgsmål om møllejers erstatningskrav i anledning af vandværks oppumpning af vand fra et område, der måtte anses for vandløbets kildeområde). Uanset at det måtte lægges til grund, at vandkraftanlægget »Klostermølle« ved Gudenå

har en særlig adkomst til vandet i Gudenå i forhold til andre lodsejere ved åen, kunne denne adkomst ikke antages at måtte medføre, at »Klostermølle« på grundlag af denne havde erhvervet en særlig rådighed over det grundvand, som et vandværk havde fået ret til at oppumpe. Selvom det måtte anses sandsynligt, at oppumpningen fandt sted på et vandindvindingsområde, der i et vist omfang berører Gudenås kildeområde, kunne erstatningskrav ikke støttes på en påberåbt ret til dette grundvand. Erstatningskravet måtte afgøres på grundlag af vandforsyningslovens § 6, stk. 1, nr. 5. Efter de foreliggende oplysninger kunne det ikke antages, at vandværkets oppumpning af grundvand havde bevirket eller ville bevirke en sådan nedgang i vandføringen i åen, at den kunne medføre tab for den bestående virksomhed, ligesom det ikke fandtes, at billighed udkrævede, at der blev ydet erstatning for et hypotetisk tab ved, at det oppumpede grundvand efter brugen i husholdninger og på anden måde for tiden blev afledt som spildevand gennem et kloaksystem på en sådan måde, at dette vand nåede frem til Gudenå neden for virksomhedens anlæg. 43

Veje.

(Dræning af areal med afløb til amtslandevejsgrøft, vandløbslovens § 1 og § 3, stk. 5, og vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5). Efter at amtsvejvæsenet A i 1916 havde givet en grundejer E tilladelse til under den vestre vejgrøft langs en amtslandevej på en nærmere angivet strækning at lægge en drænledning, søgte en anden grundejer E1 nu om tilladelse til af afdræne et mindre område af sin ejendom og tilslutte sig nævnte drænledning. E havde givet sit samtykke, medens A protesterede under henvisning til, at vejgrøften og drænledningen ikke var et vandløb som omhandlet i vandløbslovens § 1, hvorfor landvæsen snævnet var inkompetent til at træffe afgørelse i sagen, subsidiært, at grøft og ledning var anlagt til særligt formål, hvorfor den ansøgte tilladelse ifølge vandløbslovens § 3, stk. 5, ikke måtte gives, hvortil kom, at sådan benyttelse ifølge vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, overhovedet ikke måtte ske uden vejbestyrelsens samtykke, som ikke forelå. Antaget af drænledningen

og i hvert fald fra dennes udmunding tillige vejgrøften havde interesse for flere end en enkelt, hvorfor såvel drænedning som vejgrøft måtte anses for at være et vandløb omfattet af vandløbslovens § 1. Landvæsensnævnet havde derfor været kompetent, jfr. vandløbslovens § 7, og nævnet havde ikke, uanset at grøft og drænedning var anlagt til særligt formål, overskredet sin kompetence ved at tillægge E1 adgang til tilslutning. Heller ikke vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5, var til hinder for, at nævnet, når en lodsejer havde fået afslag fra vejbestyrelsen, kunne tillade hans ansøgning, jfr. herved det i vandløbslovens § 2, stk. 1, udtrykte princip 13
(Aflledning af drænvand, der strømmede ud over offentlig vej). Antaget, at der ikke var hjemmel til at pålægge lodsejere at træffe foranstaltninger til aflledning af drænvand fra deres højere belig-

gende arealer for at hindre, at vandet navnlig ved tøbrud løb ud over en kommunal vej. Udtalt, at der ikke forelå nogen overtrædelse af vejbestyrelseslovens § 52, stk. 5 16
(Kloakanlægs forhold til statsbane og amtsvej). I forbindelse med kloakering af arealer i Slagelse Sct. Peders landsogn stillede statsbanerne og amtsvejvæsenet vedrørende en ledning, der passerede banen og hovedvej 1, som betingelse, at sognerådet skulle betale udgifterne ved omlægning af ledningen m.v. foranlediget ved eventuel senere forandring af baneforholdene eller vejombygning. Ved overlandvæsenskommissionens kendelse godkendtes et af landvæsenskommissionens flertal med hensyn til disse betingelser taget forbehold om, at der intet præjudiceredes med hensyn til kommunens rettigheder efter vandløbslovens § 94. 32

Lovregister

Vandforsyningslov nr. 54 af 31. marts 1926	§ 2 20
- - - - -	§ 6 ..37, 40, 43
- - - - -	§ 11 20
Vandløbslov nr. 214 af 11. april 1949	§ 1 13
- - - - -	§ 2 13
- - - - -	§ 3 13
- - - - -	§ 5 3
- - - - -	§ 7 13
- - - - -	§ 36 19
- - - - -	§ 71 3
- - - - -	§ 74 33
- - - - -	§ 94 ..... 32, 33
- - - - -	§ 103 3
Hegnslov nr. 259 af 27. maj 1950	§ 1 17
- - - - -	§ 7 17
- - - - -	§ 8 12
- - - - -	§ 11 12
- - - - -	§ 20 12
Vejbestyrelseslov nr. 95 af 29. marts 1957	§ 52 ..... 13, 16
- - - - -	§ 57 32

NORLUNDES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

DIS-Danmark

